

Leizua
ARGIA

**annapurnara
abiaturiko
euskaldunak**

**leizaola:
40urte eta gero
... euskadira**

Gipuzkoa'ko jakintza bearrak, iraunkor eta etengabeko ardura eskatzen dute. Bereziak eta oremenka edatuak izanik, elkar artu ta saillean egin bearreko lana.

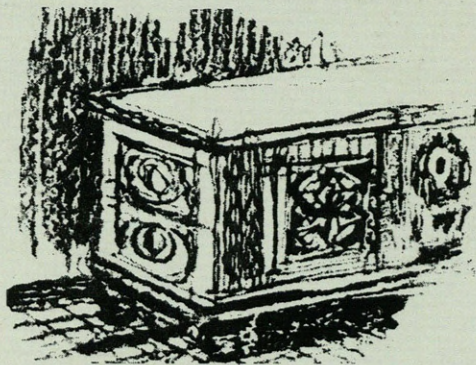
Donosti-Aurrezki-Kutxa'k lortutako etekiñak ez ditu erabilli oi banakako laguntzan, Gipuzko-erriaren onerako bai ordea. Zuri Kutxan jarritako diruak komitua ematen dizu baita orretaz gainera zu, Donosti-Aurrezki-Kutxa'ren bidez ekintza auetako lankide izentatu ere:

- Miramon'en, Arbide-Dorreak ber-eraiki, Bidebietan, "Moneda" izeneko baserria ta Azpeiti'n, Enparan-jauregia zar-berritu.
- Ateraldi-Argitaraldi-Gipuzko-Bazkunak eta "Dr. Camino" izeneko jakintza sailak, Idazti argitaratzea.
- Donosti'n, arduradun guzientzat irikia dagon, Dr. Camino Idaztitegia.
- Jakintza-ekiñaldiak, Donostiko Aretoan eta Gipuzkoa'ko 17 gela-nagusietan.
- Erti-Erakusketak, Eibar, Donosti ta Zumai'ko Aretoetan. Gipuzkoa'ko jakintza-lagundi ta bazkun askori, laguntza ta babes.

Jakintza sail
ontan ere

lankide zaitugu, Gipuzko-erriari lagun egin bai diozu.

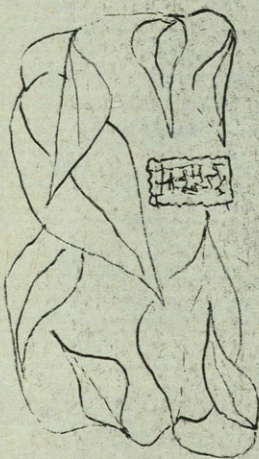
ZU ERE ONTAN LAGUNTZAILLE ZAITUGU

**IA EUN URTE DARAMAZKIGU GIPUZKO-ERRIAREN
ALDE LANEAN. IA EUN URTE!**

abendua 2-9

LiBuRuAK

IBILTARI, Paulo Iztueta. ELKAR. 134 or., 350 pta.

Paulo Iztueta entsaigintzan egin da ezaguna idazle bezala, eta batez ere Jokin Apalategirekin batera argitaraturiko liburuen bitartez. Baina Iztuetak poesiak ere idatzi izan ditu, eta baita sari bat irabazi ere —iazko «Irun saria» horrelakoekin. Oraingo honetan duela urte batzutako poemak dakartzaz, honela, «Baten pasadizuak» (1962), «Mailuaz» (1965), «Prometeo eta Venus» (1966) eta «Kanta ilunak» (1968).

Xabier Egañak egin ditu poema hauk laguntzen dituzten grafikoak eta Juan Mari Lekuonak idatzi du hitzaurrea.

DOS POBLES, UN COR - BI HERRI, BIHOTZ BAT, Eulàlia Ferran i Mora. 63 or., 300 pta.

«Eulàlia Ferran i Mora, hizkuntzaz eta familiatz, katalan andre poeta bat da, jaiotzez eta sentimenduz baina, euskalduna. Bi kultura eta maitasun biren artean erdibituriko izpiritua da, egiazki be-rarena» esaten digu Josep Colet i Giralt-ek. Izan ere, Aretxabaletan jaioa eta Durangon bizia dugu,

nahiz eta familiaz katalana izan. Horregatik argitaratu da bi hizkuntzetan liburu hau, Xabier Kintanak egin duela euskaratze lana. Poemen gaiak ere bi Herrioi, Euskal Herriari eta Catalunyari, dagozkie bereziki.

Aipagarria liburua itxura aldetik, batez ere barruko orrialdeetan. Ramon Zumalabek egin ditu amarrak.

SOBRE LA LENGUA VASCA, Julio Caro Baroja. TXERTO. 217 or., 450 pta.

Euskararen jatorriei buruz, edo zehazkiago euskararekiko teoria iberistei buruz doaz liburu honetan jasotzen diren Caro Barojaren lanak. «Observaciones sobre la hipótesis del vascoiberismo considerada desde el punto de vista histórico», «La geografía lingüística de la España antigua a la luz de la lectura de las inscripciones monetales» eta «Sobre el vocabulario de las inscripciones ibéricas» dira hauk. Baina lan hauk ez dira oraingoak, duela hogeita hamarren bat urte idatziak baizik. Liburua espezialistentzat da noski.

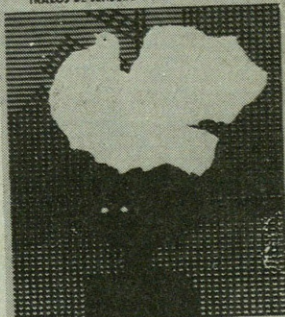
LA LUCHA ANTINUCLEAR, Colectivo ASKATASUNA. HORDAGO. 251 or., 400 pta.

Toki desberdinetatik hartutako testoez, baina guztiak hari batez lotuz osatu dute ASKATASUNAKoek liburu hau. Ukitzen diren gai batzu: indar nuklearraren alde tekniko, ekonomiko, politiko-sozial eta administratiboak; industria nuklearraren balantze energetiko eta ekonomiko; «Plan Energético Nacional» delakoa; akzidente nuklearrak; borroka antinuklearra orokorrean harturik eta Euskal Herrian; alternatibak, eta horien artean eguzki indarra batez ere.

Mario Gabiriak egin du liburua-ren hitzaurrea.

GUERRAS Y CANTO

TRAZOS DE SENDERO Y BESOS DE ESCALERA

Javier Elorrieta

GUERRAS Y CANTO, Javier Elorrieta. HORDAGO. 106 or., 200 pta.

Sestaon jaioa eta Bidasoaren bi aldetan ibilia omen dugu poema liburu honen egilea. Borroka politikoa eta honek dakarren errepre-sioa eta maitasuna dira gehien erabiltzen dituen gaiak. Aldi berean bere herriarekiko maitasuna ere azaltzen du horietan.

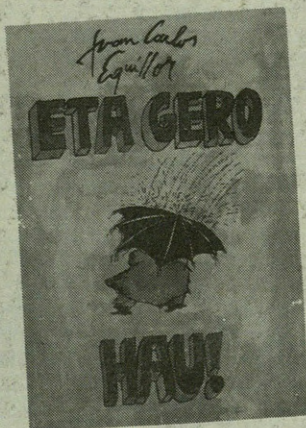
luz y sombras

Begoña Benot

LUZ Y SOMBRAS, Begoña Benot. HORDAGO. 119 or., 200 pta.

Honela aurkezten du bere burua liburu honen egileak: «Nací en la bilbaína calle de Alameda de Mazarredo el 23 de agosto del año 1928». Bestalde, intimista bezala definitzen du bere poesia eta horrela da kasurik gehienetan. Lehen aldiz argitaratzen ditu bere lanak.

... ETA GERO HAU!, Juan Carlos Egillor. TXERTOIA. 290 pta.

Egillor inplakablea. Eta Egillor sentibera. Bi aurpegiak azaltzen dizkigu bere marrazkien liburu honetan. Horrelakoak baitira bere ixtorioak, terribleak batzutan, ingenuoak besteetan. Eta horrela, Miss Martiartu —polizi autonomorako ikasten—, haurrak, amona eta barren ondoan, munstro beldurgarriak azaltzen dizkigu. Hala ere, laburregia gertatzen da ... ETA GERO HAU! Mundua Egillorren begien birtatez ikusten jarraitzeko gogoia ematen du.

ALDIZKARIAK

SENDERO, extra. Verano 1979. 66 or., 150 pta.

Michio Kushi delako batek Barcelonan emandako ikastaroa jasotzen da SENDEROren zenbaki berezi honetan. Ia dena osasunaren inguruan doa, eta «ying-yang» teknikan oinarrituz. Honela, zenbait gaixotasunen prebentziorako kontutuan izan beharrezko puntuak azaltzen ditu. Gainera, gaixotasunak deskubritzeko aurpegia nola aztertu, pertsonen «aura» nola ikusi eta horrelako mila gauza erakusten du. Bueno, egia esan, hemen ematen dituen esplikazioekin nahikoa denik ez dirudi.

Barcelonan argitaratzen da aldizkari hau eta hiruzpalau hilabetetik behin ateratzen da, beti horrelako gaiak erabiliz. Abenduan kaleratuko omen duten zenbakian, diabetes, zen eta eguberrietako jakiak eta makrobiotika izango omen dira gaietako batzu.

AURKA, Nafarroako Antinuklear Komiteak. 2. zenbakia. 1979ko azaroa. 12 or., 30 pta.

Gipuzkoakoei aurea hartu zieten Nafarroako Komite Antinuklearek, beren aldizkariaren bigarren zenbakia kalean baitute iadanik, lehenengo erabat agortu ondoren. Gaiak era honetako edozein aldizkari erabiltzen dituenak dira noski, baina horietako zenbait aparteko graziaz eta bizitasunez daude emanak.

Bestalde, aldizkariaren itxurak ere asko laguntzen du.

Komite Antinuklearen mahairen batetan aurkitzea izango da errazena, baina liburudenda batzuetara ere iritsiko da. Gainerantzean, hona AURKAre helbidea: Comité Antinuclear, Asociación de Vecinos del Casco Viejo. Escuela S. Francisco. Calle Nueva, Pamplona.

AVIAT, portaveu de l'Associació Valenciana d'Initiatives i Activitats. B. zenbakia. 1979ko ekainaren 3koa. 30 pta.

Ez da oraintzekoa aldizkaritxo hau, baina egun hauetan iritsi da gure eskuetara, antinuklearen kanpaina berria dela eta Valenciakoak ere hemen izan baitziren. Ikusten denez, aldizkari antinuklear eta ekologistak Estatuko toki askotan aurki ditzakegu.

Ekologiari, buruzko gaiez gain, Ràdio Lliure-z artikulatu bat ere badakar zenbaki honek.

Gehiena gaztelaniaz dago, baina valenciangoz ere ematen da zenbait lan.

ZINEA

XXI ZINEMA DOKUMENTAL LEHIAKETA, Bilbon, abenduaren 3tik 8ra.

Filmeak «Consulado» zineman emango dira aipaturiko egunetan.

aldi berean debateak eta beste ekintza batzu izango dira zine mota honi buruz eta ondoren herri eta hauzotan ospatuko da festibala.

Aurten berrogei herrialdetako 250 filme aurkeztu dira, horietarik aukeratu direlarik konkurtsoak dituen hiru ataletara —juradu internazionala, euskal zinema eta nazionalitateetako— pasako direnak.

Lehiaketako filmekz gain, informatibo sailean ere izango dira beste batzu eta hortik aparte saio hauk: 1936-39ko zine espainola, Santiago Alvarez zinegile kubatarren filmeak eta Gerrit Van Dijk holandarraren animazioko zinema.

XXI ABESBATZENTZAKO EUSKAL KANTA ETA POLIFONIAREN LEHIAKETA, Tolosan, CIT-ek antolatutik. Gogoratu duzue, domusantu inguruan ospatzen zen lehiaketa hau aurreko urteetan. Aurten, egun hori asteguna izan zenez gero, abenduaren 8ra atzeratu behar izan da.

Hilaren 6an hasiko dira ospakizunak, probintzi mailako IV Organo Festibalearekin. 7an irekiko da lehiaketa, pregoiarekin; ondoren, hil berri diren Inazio Mokoroa eta Jon Oñatibiaren omenaldia eta lehiaketako koralean saioa. 8an berri, mahai-inguru bat, IV Euskal Kantaren Lehiaketa haurrentzat, eta abesbatzen saioa. 9an amaituko da, saioak emanez.

Antolatzaileek diotenez, azken orduan hitza emanda zeuden kanpoko lau abesbatzak eta hemengo beste lau ezin etorria adierazi zuten. Hala ere, zailtasunen gain, aurtengo lehiaketa hau aurreko mailakoa izango dela espero teke.

Tolosako CIT-ek Aurrezki Municipalaren laguntzaz antolatu du salo hau.

harpidedunoi deia

Z. ARGIAren harpide zaretanoi esker-tuko genizueke banku edo aurrezki kutxaren batetan kontu korronterik baldin baduzue, horren berri emango bazenigute, urteko saria hortik kobratu ahal izan dezagun, horrela asko erraz-tuko bait litzazuke lan hau.

Beraz, ahal duzenok, adieraz iezaiguzue telefonoz ala kartaz zein diru txetan duzen hori eta zer zenbaki duen. Eskerrik asko.

ETA BESTE

Inaki Quijerari, irailaren 1ean Donostian poliziak hil zuenari omenaldi bat eskaini nahi diote bere lagunek. Horretarako dirua biltzeko rekordatorio bat atera dute.

Calandreta. Pauben ikastola okzitano bat eraikitzearen aldekoa da hemen azaltzen den eranskailu hau.

IKASTAROA

Amarako Kultur Ikastaroaren barnean, Alberto Figeroa mintzatuko da abenduaren 4ean, «Polizia eta ordena publikoa Euskal Komunitate Autonomian» gaiaz.

Ilunabarreko 7,30eta eta «Jose M.^o Usandizaga» institutuan izango da hitzaldi hau, sarrera librea delarik.

I HARDUNAK

XENPELARRI OMENALDIA, BERE HIRIOTZAREN 110. URTEAN, Errenterian, abenduaren 2tik 9ra. 2an, II XENPELAR SARIA, 28 urte arte-rainoko bertsolarien artean; bana-keta saioa izango da hau eta goi-zeko 11,30etan ospatuko da, Alameda Zineman. 3an, arratsaldeko 4etan eta Alameda Zineman. Arrasateko bertsolaritza eskolaren hitzaldia, bertako gaztetxo bertsolarien laguntzaz. Egun eta toki be-rean, ilunabarreko 7,30etan, Abel Muniategi mintzatuko da bertsola-ritzaz. 6an, Xabier Letek hitzegingo du Txirrita eta Xenpelar bertsola-riei buruz, 7,30etan, Xenpelar Are-toan. 8an, II XENPELAR SARIAren azken saioa, sei aukeratutakoen ar-tean. 9an, kultur eguna: Kilikila-riak txaranga, Bizkaitarrak trikitixa, Iraultza taldeko txistulari eta dan-tzariak, ikastolako taldeak berri-z antzerkia egin eta txalaparta joko du, bertsolariak ere izango idra eta diska-liburuen azoka ere bai.

ERENINTZA elkarteak eta Kultur Koordinadorak antolatuta dute aste hau, Aurrezki Kutxa Probintziala eta Munizipala, Errenteriako udala eta Eroskiren laguntzaz.

HITZALDIAK

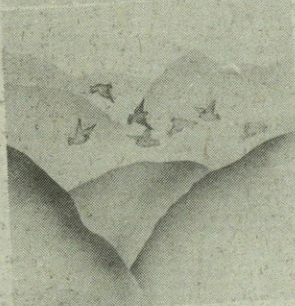
EKOLOGIA EUSKAL HERRIAN gaiaz mintzatuko da Errenteriako XENPE-LAR aretoan, Rafa Salzedo. Hau UNESCOren CIFA zentroan inguru-giroko zientzietan graduatua dugu, Leioako Unibertsitateko ekologia tailerraren enkargatua, ARANZADI elkarteak eta EUSKO IKASKUN-TZAKo izadiaren zientzietako lagun-tzailea.

Diapositibez lagunduko du hitzaldia.

Abenduaren 1ean, arratsaldeko 6,30etan izango da saio hau eta Errenteriako HARITZA liburudenda antolatuta du.

KIRIKIÑORI BURUZ hitzaldia, Donostiako Aurrezki Kutxa Munizipalaren aretoan (Arrasate, 12). Jon Garmendia Kortadi —«Zeleta»— jaunak emango du, don Manuel Le-kunak egingo duelarik hizlariaren aurkezpena.

ERAKUSKETAK

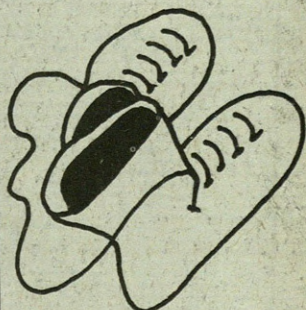

Ramuntxo Partarrieu-ren marrazkien erakusketa, Hazparneko herriko etxean, abenduaren 1etik 9ra. Marrazkilari hau ezaguna izango du-zue Z. ARGIAren irakurleok, duela hilabete batzu zenbait lan argita-ratu bait zuen aldizkari honetan.

IBILALDIAK

SAN ANDRES, URTEKO IA AZKEN FESTAK. San Sebastian izango da herrietan, urtean zehar ospatzen den lehen santua, ondoren San Blas datorrela, eta San Andres ber-riaz, azaroaren 30ean, azkena. Ur-teko ia azken festak izateak me-rezi du ospatzea eta horretarako hiru aukera eskaintzen dizkizuegu.

Lehena, Lizarra. Baditu herri ho-nek beste festaburu batzu, udan, baina ez dute nonbait hor asetzen festa egiteko gogoa eta San An-dres ere ospatzen dute. Aitzakia: ganadu merkatua. Eta horrekin ba-tera aurtien beste ekintza hauk ere izango dira. 30ean, jaialdia, Atallar rondalla, Oskorri, Larrain-

tzar dantza taldea, soinu-jole, txis-tulari eta nola ez, dultzaineroe-kin; ilunabarreko 8etan izango da hau, Lux zineman. Hurrengo egu-nean ilunabar eta gauean dultzai-neroak eta dantzaldia. Abenduaren 2an, eta 3an, ordubatean, peñak aterako dira kalez kale; ilunaba-rraen eta gauean, dantzaldiak.

Eibar da San Andres ospatzen duen beste herrietako bat. Hilaren 25ean hasi dira festak eta hona 30etik aurrera izango diren ospa-kizun batzu. Egun horretan, baraz-ki eta igalien erakusketa eta le-hiaketa goizean; 12etan sukaldari-zako txapelketa. Arratsaldeko 4,30 etan pelota partiduak Astelena pe-lota lekuan eta gauean berbena Unzagako plazan. Abenduaren 1ean haurrentzako festak eta iluntzeko 8etan Donostiako Kamarako Kor-alaren konzertoa, elizan. 2an, goi-zean, II Kross Herrikoia, Elgoibar-ko bandari ongietorria, ondoren konzertoa eta arratsaldean berri-z pelota eta futbol partiduak.

Ormaiztegin ere egun hauetan dira festaburuak. Aurretik izan den aste kulturalaren ondoren, 30ean bertsolariak, ahari-jokoa, emakume haizkolaria etabar izango dira eguerdian. Arratsaldeko 6etan ba-lonmanoa, gaueko 10etan pelota-partiduak, eta arratsalde eta gau-ean dantzaldi Gaizka taldearekin. Abenduaren 1ean, haurren eguna eta 10etatik aurrera berbena Zu-bipe pelotalekuan. Hurrengo egu-nean, eguerdiko 12etan, ziklo-kross internazionala; arratsaldeko 6etan Kamarako Koraren konzertoa eli-zan. Arratsalde eta gauez dantza-l-dia.

**JOSE
ZINKUNEGIREN**

OPTIKA DONOSTIAN

URTEETAN LANEAN OHITUA

Hernani, 4

DONOSTIA

Transportes

anzkar s.a.

ERAMAN-EKARRIAK, KAMIOIAUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid,
Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda,
Murcia, Cartagena, Granada, Almería, San-
tander, Valladolid, Zamora, Palencia, Sala-
manca.

Astean irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz,
Lugo, Coruña, Orense eta Vigora joan etorriak

Urrutizkiñak: 552650 - 552654

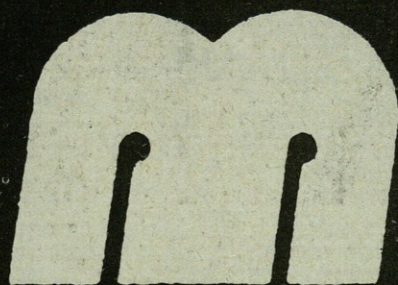
Apartado 1381

Hernanirako bide nagusian,

ERBOGIA hauzoan

DONOSTIA

**kirolzaleen
zerbitzutan**

miner

donostia

271050 eta 270447

FRAILEAK KEZKATZEN HASI DIRA. Irakaskuntza mailan iskanbilak pila-tzen doaz eta herri erreibindikape-nak geroz eta gorago entzuten dira; erreibindikapen hauetako bat ira-kaskuntza publikoarena da eta ho-nek ematen dizkie buruko min han-dienak, praile mota gehienek bai-tauzkate beren kolegiotxoak. Irakas-kuntza publikoa onartuko balitz, as-koren kotoak desagertuko lirateke. Marista, Frantziskano, Salesiano, denak aztoraturik daude eta hauek kanpaiak jotzen dituztenean, kon-tuz!

2

BITXO NAZKANTE HAU. — Munduko koloniarik handie-na, dudarik gabe arratoiëna da. Nork ez du ikusi animali zikin hori isatsa xuxen duela erreka bazterrean zikinkeria jaten edo bidea aldenik alde pasatzen? Lanik eman ohi izan dute animalia hauek eta diru-dienez denbora luzez izango ditugu gure artean, zikinkeria eta zaborra baita hauen jana-ririk gozoena eta hauk gure herri eta hirietatik desager-tzen ez ditugun bitartean, hauzoko i z a t e n jarraituko dute.

Bilbon 300 tonelada beneno eta 25.000 zepo jarri dira bi-txo hauk hiltzeko eta Udale-txeak herriari dei zehatz bat egin dio: norbaitek arratoi le-kurik ezagutuko balu, adieraz diezaiela. Gure aldetik Auto-pistaz Durangoko sarreran jartzeko esatea besterik ez zaigu geratzen.

DIBORTZIAREN ALDE. — Elizak az-ken aste honetan, dibortzioaz duen eritzia eman du; aurka dago. Den-bora gutxi barru, gai hau Parlamen-tuak aztertuko du eta honetarako al-derdi desberdinek beren eritzia eman dute. Baina Parlamentuan or-dezkaririk ez duten talde feminis-tek, denak elkarturik, beren proiekt-oa aurkeztu dute.

Proiektu honetan dioenez, dibor-ziatutako emazteak estatuarengan-dik «subsidio de desempleo» dela-koa kobra dezake. Emakumeak nahi balu, bere seme-alabekin bizitzeko eskubidea luke eta semeek 10 urte-tatik aurrera aita edo amarekin bizi nahi duen erabaki dezakete. Proiek-toko beste puntu garrantzitsu batek dioenez, senar emazteek, bien era-bakiz apartatu nahi badute, beste arrazoirik ez dela eskatuko.

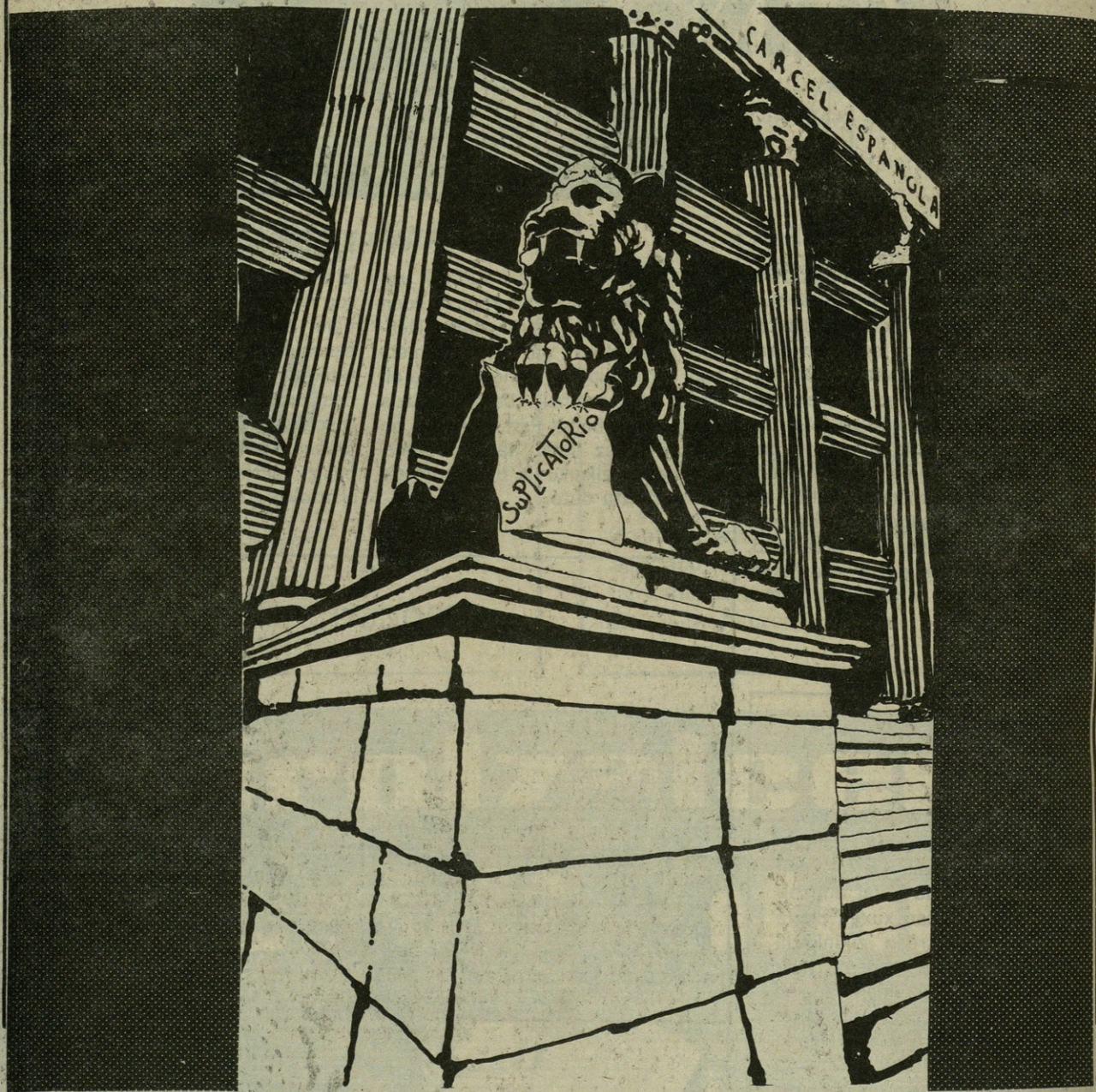
4

BETI AURRERA. — Indar nuklearra-ren aurkako komiteek, beren kan-painarekin jarraitzen dute. Ideiak garbi dituztenek nola edo hala au-rrera jotzen dute eta honen etsen-plurik argienetako bat, antinuklea-rrena da.

Azaroaren 26an Donostia eta Irui-ñean manifestapen sendoak ospatu ziren, lehenengoan polizia agertu ez bazen ere, Iruiñean ez zuten suerte berdina izan eta betiko «zaindariak» agertu zitzaizkien.

Denaren gainetik, komiteek beran ekintzekin jarraitzen dute, alkateen bilera, Mungia eta Lemoizko Udale-txeetako plenoak, etab...

zeruko ARGIA

Lehendakari: Kaietano Ezeiza.

Zuzendari: Elixabete Garmendia.

Zuzendari Ordezko: Pilar Iparragirre.

Erredakzioa: Joxe Luis Alustiza, Lurdes Auzmendi eta Gorka Reizabal. **Bilbon:** Gorka Abad eta Karlos Donoso. **Iruinean:** Txema Larrea. **Gasteizen:** Jose Inazio Murua. **Iparraldean:** Mikel Iribarren "Xinaberi" eta Astema.

Idazleak: Mikel Atxaga, Estepan Aldamiz-Etxebarria, Joxe Alkiza, Jokin Arostegi, I. Bujanda, Pello Lizarralde, Jon Urrujolegi, Jorja Cirera, Iñigo Lamarca, M. Auzmendi, Manu Aranburu, F. Ostolaza "Uztargile", J. M. Bujanda, Muxikina Taldea, J. J. Uribe, Joxemari Velez de Mendizabal, Joseba Sarrionaindia, Julen Kalzada, Andoni Sarriegi "Murumendi", Xalbardin eta Kaietano Ezeiza.

Marrakzi eta diseinuak: Antton Olariaga, Larraite, Tororo, Joxemi Zumalabe, Mikel Plazaola, Ramón Agirre eta M. Artola.

Argazkilariak: Arturo Delgado, Loubet, Philippe Etxeberri, Luis Otaegi, Luis Mitxelena, Txema Ormazabal, Koldo Aretxaga eta Tomas Arozena.

Publizitatea: Joxe Mari Ostolaza.

Fotolitoak: Ernio, S.L.

Jabea: Nafarroako, Kantauri eta Aragoiko K. Donostia, Okendo 22, Telf.: 42-77-86.

Moldiztegia eta Idazkola:

EL DIARIO VASCO. Ibaeta - Donostia.
ALVAREZ IRAOLA. Ibaeta - Donostia.
EGIA, FOTOKONPOSIZIOA. Egia - Donostia.
D. L.: 80-1963.

HARPIDA SARIA:

Barruan	1.900 ptz.
Korreo Batsuneko herrietan	2.100 ptz.
Atzerrietako beste herrietan	2.400 ptz.
Airez	3.800 ptz.
Salmenta (ale bakoitza)	60 ptz.

HERRIA

telebistan euskaraz

«Badugula ohore eta aipamen...! Aldi huntan, gisa batez, errepesta ginuen «dio HERRIA aldizkariaren 1.524. zenbakian argiataratutako «Telebixtan... gure kardinaleaz» lantxoak: «Beraz joanden larunbatean, oren erdi baten denbora, telebixtak eman dauku irailaren 30-an "Roger" kardinaleari egin dugun ongi-etorria. Denak euskaraz, agerraldiak manatzen zuen bezala.» Zerbait dela eta...

PUNTO Y HORA

DE EUSKAL HERRIA

La vuelta de Martín Villa. Inolvidable paisajista.

PUNTO Y HORAre 152. zenbakitik hartua.

zakilixut'

ANTTON OLARIAGA

ZAKILIXUTen lehen zenbakitik hartua.

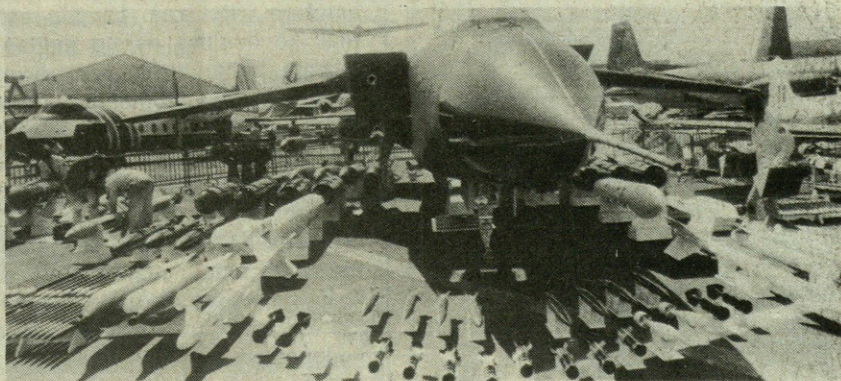
La Calle

ku klux klan

«Nosotros no odiamos a nadie. No podemos perder el tiempo en esas cosas. Aspiramos sencillamente, a una sociedad en la que el hombre blanco tenga derecho a vivir como él espera, con sus semejantes, sin que ningún juez tenga que decirle a quién debe emplear o recibir como cliente. Una sociedad donde reine la libre empresa, ¿verdad que está claro?» Honela mintzatzen da Bill Wilkison, Ku Klux Klaneko buruzagia TRIUNFOren 878. zenbakian argitaratu den «El Ku Klux Klan sale de las sombras» erreportaian: «Para Bill Wil-

kinson, el "gran hechicero" del "imperio invisible del Ku Klux Klan", una de las facciones consideradas como las más duras de la organización racista, ha llegado el momento de un planteo «razonable»: ya no se preconiza la violencia si no es en orden a la autodefensa, se acepta incluso responder a las preguntas de los periodistas, explicarse a través de esos medios de comunicación "corrompidos por liberales y comunistas", pero que pueden sernos útiles.» Interesgarria da hauen pentsakera ezagutzea, egunetik egunera antzeko taldeak ugaritzen ari baitira.

LA CALLE

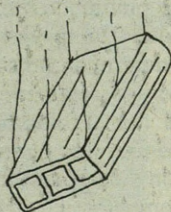
«París, junio de 1977. La destrucción se exhibe sin pudor.» LA CALLEren 87. zenbakitik hartua.

tamalez, miraririk ez

UCD eta CEOEren interesak gordetzen dituen «Langileen Estatutua» onartzeko hildoan dagoenean, beste erakunde guztiek garbi azaldu dute ez onartu eta estatuto hori gogorki gatazkatzeko prest daudela. Eta, beti bezala, batasunez egin behar dela burruka azpimarratu da, baina langileen batasun mirakuloso hori ez da eman. Alderdi politiko eta erakunde sindikal bakoitzak bere interes gordeak defendatzen dituen postura hartu du, eta langileria bakoitzari egokiena iruditzen zaiona jarraitzen saiatu da.

agur eskubideei

Eskubide sindikal gehienak hankaz gora botatzen dituen estatutua, entresarioei Francoren denboran zuten baino aginte gehiago ematen dion estatutua, entresaria nagusiak nahi duenean istea babestu eta kaleratze librea onartzen duen esta-

tutua. Ezin inor asko harritu langile eta erakundee herrikoia honen aurka irtetzeagatik.

Dena dela, gure gizartean gertatzen diren gauzak ez baitira inoiz txuriak ala beltzak soilik, erakunde guztiek ez dituztela interes berdinak gauza jakina da. Modu honetan, langileentzat eta langilez osaturiko UGTek izan du zenbait elkarrizketa entresarioen sindikatoekin —CEOEekin— eta estatuto hau gatazkatu bai, baina, modu egokian bakarrik egin behar dela adierazten du.

CC OOK, elkarrizketa hauetatik at geldituko delako edo, estatutua behar den modukoa izateko mobilizapenetan hasteko prest eta guzti agertu zitzaigun, nahiz orain arte praktikan ezer gutxi egin.

PNV eta EEK, azkenik, Parlamentuko Lanaren Batzordea uztea erabaki zutenean, debatea beste maila batetara iritsi zen. Langile estatutoak konbenioak estatu mailan negoziatu behar zirela azpimarratzen zuen, horrekin komunitate autonomoen lan erlazioak zeharo bazterturik, maila horretako erakunde sindikalak bezala. Inor ez zen oso gustora gelditu 85. artikulorekin, 15 % errepresentazioa duen sindikato autonomoei estatu mailan negoziatzeko posibilitatea eskaintzen zuenarekin alegia, horrek ez baitzuen ezer konpontzen.

bakoitza berean

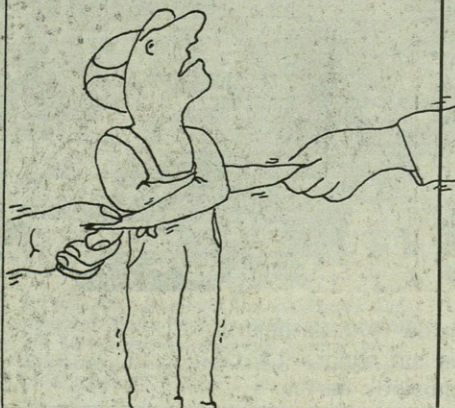
LAB, CSUT eta SUK azaroaren 27rako greba orokorraren deia egin

zutenean, sindikatu maioritarioak —ELA, CCOO eta UGT— horren aurka agertu ziren. EEK garbi azpimarratzen zuen dei hori sektarioa zela eta batasunez egin behar zirela gatazka guztiak.

Zenbaki hau isteko unean, greba orokorra egiten ari da. Sektore haundi xamar batek jarraitu badu ere, ez da batere zaila konprenitzea langileen artean izaniko eztabaidak. ELA, CCOO eta UGTek abenduaren 7rako deia egitea erabaki zuten bileran batetan —hemen ere ez zen batasun asko egon, beste sindikatuak ez baitzuten deirik egin—, eta USOK onartzen duela esana du ia. Ikusteko zer gertatzen den hemendik aurrera.

Langileen Estatutua gatazkatzeko prest denak agertu, baina bakoitzak bere mobilizapen partikularrak aurkeztu. Ez da batere berria, eta ezin ba malko gehiegi bota. UCD eta CEOEK ez dute beldur haundirik izango horrelako posturak hartzen diren bitartean. Horretarako dago dena antolatua, UGTek nahi duena garbi dago: negoziaketak aurrera eramango dituen sindikatu bekarra izatea. CCOOK ere gauza berdina nahi du. ELAK Euskadi mailan duen indar guztia erakutsi nahiko luke. Eta sindikatu txikiak langileria zati garrantzitsu bat bere atzetik dutela adierazi.

Bitartean, Euskadiko martxa aurrera doa. Detentzio pilo bat, suplikatorioak —Monzon eta Ortziaren aurkakoak ez baziren gutxi orain Bandresi ere bota diote—, jui-zioak... Martinez Apestegiari 12 urte eta bost milioi Imaz Komandantearen familiari ematea ezarri dizkio; Mario Onaindiak «consejo de guerra» bat izango du Nikolas Mendizabal «Zaharra» eta Sebastian Goikotxearen oroimenez EIAk ateratako eskelarengatik... Badakizue, betikoa!

leizaola

40 urte eta gero...euskadira

Autonomi Estatutoa BOEn agertzen den egunean itzuliko zaigu Leizaola jauna, Euzko Jaurlaritzaren lehendakaria. Gainean 83 urte, argala, buruan ohizko sonrero grisa daramala, begiak erne, irriparra ezpainetan, ahotsa inoiz gehiegi altxatu gabe... Berrogeita gora urte eskaini dizkio politikari, euskal politikari. Galdera guztiak erantzun baina nahi ez dituen gauzak sekula esan gabe, mila metafora aipatuz: politiko bat, batere maila txikia ez duen politikoa, guda aurreko debate dotore eta aipatuen oihartzuna inguratzen digun politikoa.

Sabino Aranaren ohorezko mezan aurkitu genuen, Donibane Lohitzunen. Paristik iritsi berria, eguardi horretan bertan Brest aldera joatekotan zenez, denbora gehiegi ezin guri eskaini. Dena dela, lagunak alde batera utziaz, elkarriketa erantzutea prestatu zen. Hona hemen elkarmintzatutakoa.

Euskal Herrira noiz itzuliko zarela uste duzu?

—Nik uste dut hemendik hama-bost egunetara han izango natzazuela. Baina ezin dezaket esan, neronek ere ez baitakit zer egunetan izango den. Oraingo agintaritza berriak, Euskadiko agintaritza berriak erabaki beharko du.

Itzulera hori nolakoa izatea espetu duzu?

—Ez dakit ezertxo ere. Nik, badaikit gauza batzuk eraman nahi ditudala hara; horiek han beharrezkoak direla iruditzen zaidalako neronek aukeratu ditut, oroitza bezala eta zingarri (testimonio) bezala. Eta horiekin noa.

Egiten ari zaren azterketa edo...

—Bai, hori gauza luze xamarra izango da, gaia ere luzea baita. Berrogei urtetan ez gara behin ere honela egon: egonjan. Beti hemendik hara eta hona ibili gara; nola aterako garen oraingo korapilo honetatik, daukagun giroari begira, zer giro dagoen gure gauza aurrera ateratzeko kanpoan, handik kanpoan, han barrenen... Eta hala egon gara zai, eta eginaz, eginaz; ez bakarrik zai, eginaz gainera.

Denboraldi luze horretan, zein izan da arazorik... oztorik

haundiena?

—Neretzat latzena gure herria nola zegoen eta nola mugi zitekeen izan dira. Egia ateratzea nahaspilaren nahaspilatik. Hori izan da arazorik latzena, izugarriarena. Nola jakin bertakoek, hangoek, nola ikusten zituzten gauzak eta zer zailtasun edo, katepetasun gogorrenak zein ziren. Baina beti gauza bat genuela: euskaldunak euskaldunetan gelditzea edo euskaldunak Euskadira etxeratzea, kanpokoak. Gure kanpotasun bizibidea itzal bat bezala izan zen herriaren haunditasunaren aurrean. Han bertako herria zen, neretzat, nagusia. Nagusi lotua, katetepetua, bainan nagusia. Eta haren izaera, egoera eta etorkizuna izan da, beti, beti, beti, goizetik gaueraino gure zeregina.

Beno, zure bizi osoa eskaini diozu.

—Zer?

Zure bizi osoa eskaini diozula euskal politikari. Esango al zenuke autonomi estatutoarekin irten zarela garaile?

—Bai. Oso garaipen haundia da. Oraingo agintaritza berria (hara, agintaritza hitz hori gure izparringi-egunerokoan atera nuen; Euskadiko Agintaritzaren egunerokoa). Ba, hura agintaritza berri bat izan zen, gure Jaurlaritza bezala jarri zen

egun hartakoa. Eta orain agintaritza berri bat dago, herriak aukeratutakoa. Lehen udaletxeen eta udal buruen eta hoi en arteen aukeratutakoak izan ginen, orain herri osoak aukeratu du agintaritza berria. Beraz, hor dago nagusitasuna. Eta hor dago gure garaipena (indarrez, ia oihuka) Euskadiren izenean agintaritza berri bat jar eraztea! Gu garaile ateratzen gara. Guztiz!

Zu beti pakea lortu behar zela esaten aritu zara.

—Pakea. Pakea izaeraren egokitasuna da. Hori da pakea. Euskadiko izaeraren egokitasuna pakea da.

Pakea barrenean eta pakea aldame-
nekoekin eta pakea mundu guztian.
Horretan ahalegintzea.

Orain pakea lortuko dela, uste al duzu?

—Bai. Baietz uste dut.

Zergatik baietz uste duzu?

—Herrian konfiantza dudalako.
Nik neure herria ezagutzen dut!

**Uste duzu ia bete direla herriak,
pakea lortzeko, eskatzen zituen
gauza guztiak?**

—Hara, gauza bat da pakea iza-
tea eta beste gauza bat da nahi den
guztia izatea. Nahiak ez du batere
neurririk. Zein gelditzen da honen-
besterekin. Nahia. Norbera izan be-
har da bere nahiaren nagusi. Nor-
bera, Euskadi.

Zuk uste duzu lortuko dela pakea.

—Nik baietz uste dut. Mundu guz-
tian eta Europan guda bat ez baldin
badator, munduan pakerik ez baldin
badago, mundu zail honetan pakerik
ez baldin badago inor ezin daiteke
pakean geratu. Eramango dute edo
berez joango da, edo batzuk banaka
eta besteak beneka beste aldera...
guda mundu guztian nagusi jartzen
bada, zer nahi duzu?

**Baina bestela bai, bestela lortu-
ko da.**

—E! (farrez) izan litekeela ez. Ez
daukazue, ez zuek, ez nik, ez inork,
ez dauka honelako, zuk bakarrik pa-
kean (je, je, je). Hori ezin liteke.
Pakea behar da gehienontzat, mun-
duko gehienontzat lortu behar da.
Eta guk egin behar duguna zera da:
gure lekutik, mundu guztirako pa-
kea sortzen ahal dugun guztia. Zer-
gatik, hara, ni ez naiz dialektikaren
aldekoa. Ez. Tesis-antitesis, hori...
Gizonak, gizonak gara, ez tesis an-
titesis.

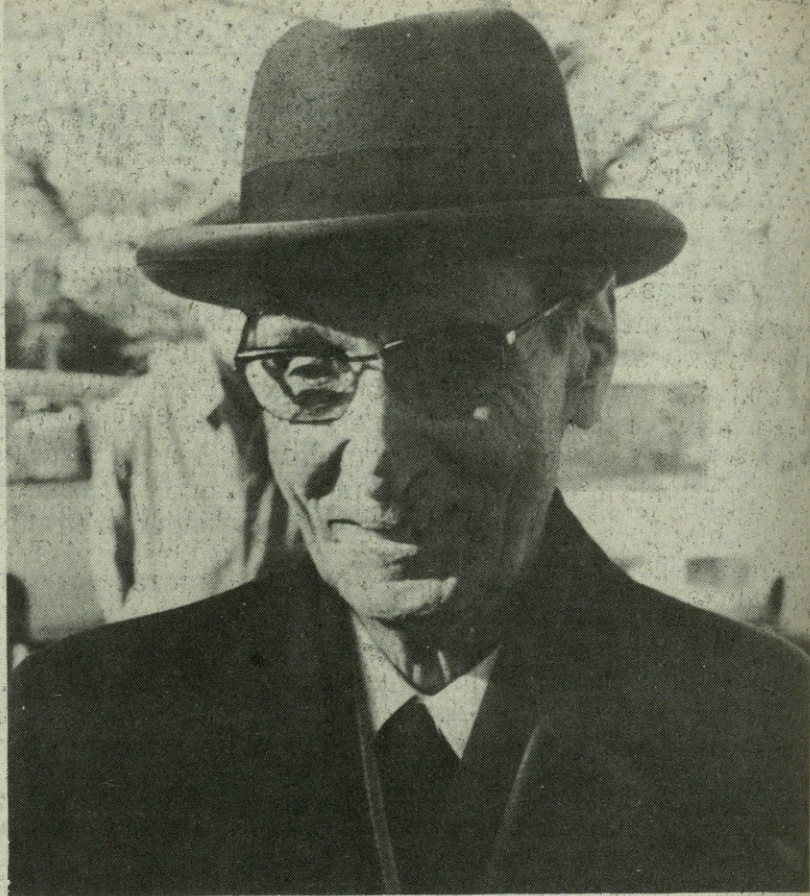
**Beno, hara itzultzen zarenean
zein izango da zure eginkizuna, zer
pentsatzen duzu egitea.**

—Jesus! Orain arteko berbera.
Gure gauzak buruan eraman, bu-
ruan hartu eta ahalegin guztiez pa-
kearen alde lan egin. Nik ikusitako
besteriak izan da, nik ikuitutakoak
besteak ere ikuitu dezaten.

Eta non biziko zara, Donostian?

—Hori da nere asmoa.

Kai aldean?

“Gauza bat da pakea izatea, eta beste gauza bat da nahi den
guztia izatea.”

—Ez (farrez) kai aldean ez. Niri
itsas aldea asko gustatzen zait bai-
nan ez. Anaia da han bizi dena.

**Oraindik ez al duzu pentsatu non
biziko zaren?**

—Bai, nere alabarenean. Etxe txi-
ki bat dauka...

**Beno, zuk uste duzu autonomia-
rekin pakea lortuko dela, baina zer
pauso eman beharko litzateke?**

—Horretarako lehenengoz norbe-
ra barrura joatera beharrezkoa da.
Besteei ematea edo besteak izatea,
zuk zeonekin egon behar zera pa-
kean.

Eta besteak ez badizute usten?

—Beraz, ni ahaleginduko naiz gu-
re herrian pakea zaintzen, pakea
sendotzen, eta egunetik egunera
pakeak iraun dezan. Irabazten jar-
tzen.

**Zer pauso emango dira horretara-
ko zure ustez? Arazo oso latzak
dauzkagu...**

—Pauso asko. Baina lehenengoz
buruak argitu. Buruak eta bihotzak.

Eta horrekin lortuko da pakea.

—Barrendik sortzen da. Barren-
dik sortzen da edo pakea edo guda.
Ikusten ez denetik. Hara, ni zaha-
rra naiz (farrez) eta azkeneko urte
hauetan, hola atera zaidana, gauza
berri bezala, gizonezkoen zeregin
guztiak ikusten direla nolabait, bai
na azpitik ezezagun zerbait dutela.
Bisibilium eta inbisibilium (farrez).
Zuk ikusten duzu norbaitek pertso-
na bati eman diola dirua. Ez baldin
badakizu zergatik den, ez dakizu
ezer. Norbaiti dirua ematen bazaio
gauzarik onenerako izan daiteke
edo gaiztoenerako. Barrendik inten-
tzioa nolakoa den ikusi behar.

**Baina dirua ematen duenak inten-
tzioa jartzen du...**

—Bai baina, ez dakizu ezer.
Gauzarik onenerako edo txarrenera-
ko izan daiteke.

P. IPARRAGIRRE
F. ARREGI

caracasetik dator notizia

Caracasko «IRMANDADE GALEGA»n eztabaida garrazten. «Irmandade galega» deritzan elkarteak, atzerrira joan beharrean aurkitu diren galego eta hauen semeen biltoki alaia bihurtzea zuen helburutzat. Hain urruti utzitako laterriaren zati koxkor baten amets heldu-ezinaren babes goxoa aurki daiteken lekua. Bainan atzerrian egon arren, baina gailegoak izan arren, iritzi, griña, helburu, xede, egarri, erabat ezberdinak hasi ziren agertzen, azaltzen, plazaratzen. Arazoaren amaiera, hainbat arazorena bezalaxe bortxakeriaz izan zen. Indarraren arrazoiak, arrazoiaren indarrak menperatu zituen.

Gaur arte bi talde ziren elkartean azaltzen zirenak.

«Galaica-Plancha I» izentzat zue-na, P.C.E. eta P.S.O.E. ren inguru hertsian zebilena da bata. «Plancha II» zeritzana, frankismoaren kondarrak iraunkor bilaka zitezen atzetik zebiltzanez osatuta bestea. Lakon, gregos, morriña, ribeiro, «miss» lehiaketak e.a. dira «nostalgiko» hauen entretenigarriak. Beren «aberri egunak» folklorismo huts eta gorrotagarri bategaz osatzen dituzte. Bi talde hauen bizitza zen elkarte osoaren jokamoldea.

Une honetan indar berri bat plazaratzen da, gaztea, beste ideia batzuk gogoan, elkarte indar berri-zeko asmoz, atzerriratuen arazo larriak aurkezteko eta ahal izan da konponbide bat bideratzeko jomugaz horniturik. NOGA du izena (NOVA GALIZIAren siglak). NOVA GALIZIA, Noga honen plazaratzeak ez du beste indarrengan atsedena sortzen, alderantziz, maixtar berri honekin aintzinako indarren oreka hauzian sartzen da.

«Irmandade galega» elkarteak urtero hilabete baten zehar kultural eta kirol ekintzak antolatzen dituelarik, Nogak mahai inguru politiko bat aurkezteko asmotan hasia zen, Sanjuanetako sutzar bat ere elkarteak ordaindurik dena. Plancha I eta Plancha II, Nogak elkarteko barne biitzan aurrea hartzen zuen araberan aztoratzen ari ziren. Queimadak, sardiñadak, ardo gailegoen era-

kusketak, mintzaldi politikoak... suertatu ziren Nogaren eraginez. Barne egoera garrazten, espulsiio mehatxuak ugaritzen, zuzendari ofizialak Nogak egindako lanaren fruituak bereganatzen saiatzen da burubelarri.

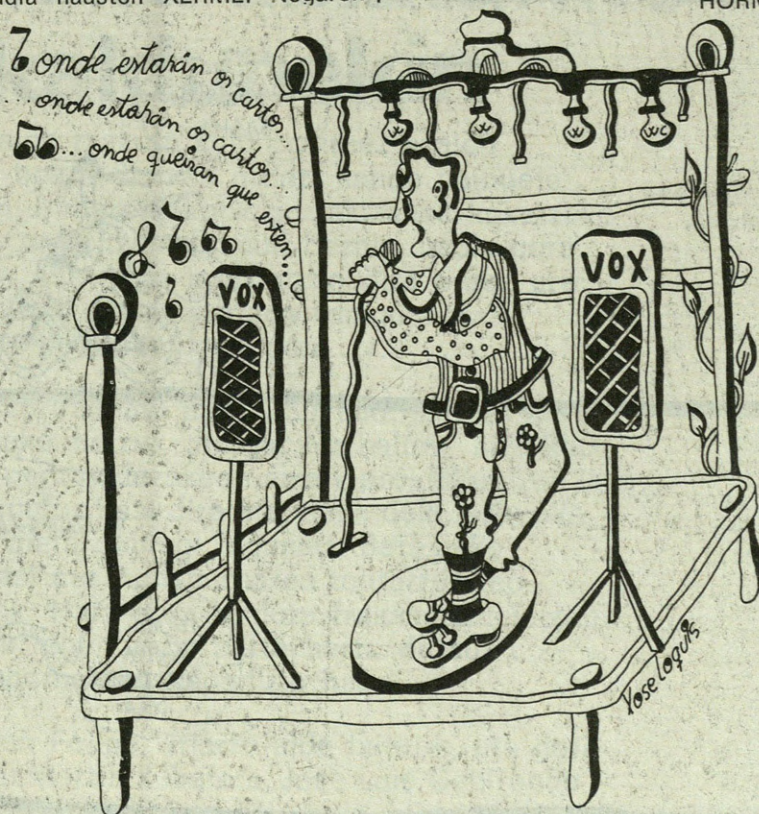
Elkarren arteko salaketak, trapu zikinak, azpi jokoak gauza arruntak bilakatzen dira. Elkartearen barne-araudiä hausten XERME. Nogaren

aldizkaria elkarteko kideen artean saltzen da, hauekiko zuzendarien joku zikina salatuz bortizki, zuzenki, zurikeriarik gabe. Ekintza hau erru-gai omen zuzendaritzaren iritzian eta neurri gogorrek proposatu ziren jefeengandik.

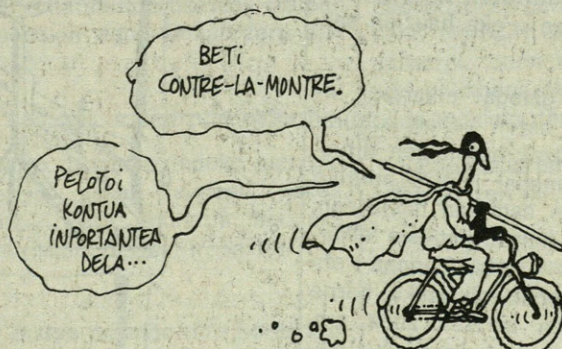
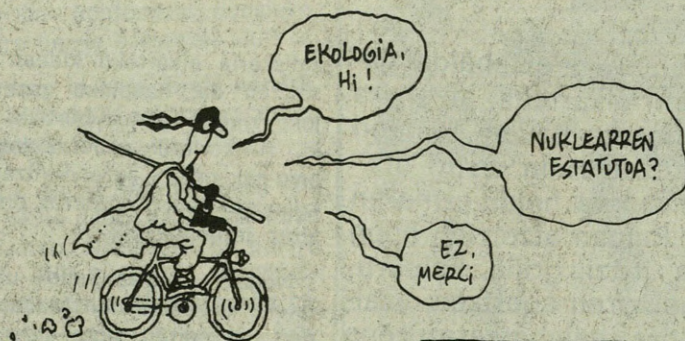
Nogak «Andres Bello» unibertsitateko irakaslea den Manuel Daponari dei egiten diote alderdi galegisten jatorriei buruz iharduteko; Elkarteko kultur batzordeak bereganatu nahi izan omen zuen ekintza hau eta salaketak birpiztu ziren, mintzaldia ahul xamarra izan arren. Abuztuak 6, «Irmandade Galega»ko sei kidei gutun bana iristen zaie beren espulsiio eta eskubide galtzearen berri emanez. Aintzinako oreka bir-lortua da.

En baxada espainola hurbilegi, agian.

HORMAK

prekontseilari maskaratua

Hotzaren aurka sua. Hemen ikusten dira espedizio-
batzu deskantsatzen eta berotzen.

Argazkiak: Jose Luis Gabilondo.

annapurnara abiaturiko euskaldunekin

Denak Nepalgo txaketa koloreztatuez azaldu
zaizkigu, bat ez beste; horren orde, hango painuelo
bat zekarren lepoan. Beheroldekook gertakizunak kokatzeko
fexak eta tokiak erabiltzen ditugun bezala, hauk, gora
begiratzen ohituak, metrotaz mintzatzen dira batez ere:
«...ba hori 3.100 metrotara edo izango zen»,
«4.500 metrotan geundela...».

Annapurna IV igotzera abiatu eta gailurrean ikurriña jarri
gabe itzuli direnetako batzuk ditugu. Norbaitek, aitzakiak
bilatzen abila direla pentsa dezakeen arren, prestakuntzan izan
ziren hutsuneak aipatuz hasi dira eta, dena dela, ezin uka
suerteak ez diela gehiegi lagundu; Barajasko
aireportutik hasi eta Annapurnaren tontorreraino
luzatu zaizkie trabak. Hala ere, ez dute frakasotzat jotzen
euskaldunek lehen aldiz parte hartu duten
Annapurnarako espedizio hau.

Prestaketan aritu zen Felipe Uriarte alde batetik, eta gora
igotzen saiatu ziren Martin Zabaleta, Jose Luis Gabirondo
eta Manuel Iurrita bestetik, izan dira gure mintzaideak.

Felipe Uriarte izan zen espedizio honen antolatzailea eta honela kontatzen digu prestaketaren inguruan gertatutako guztia. «Annapurna-IV ren ideia 78ko udazkenean sortu zen eta berehala hasi ginen baime- nak eskatzen eta paper asuntia konpontzen. Ondoren, laster ginen prestaketak egiten. Baina zenbait erru egon da, alde batetik horrela- ko espedizio batetarako jende ge- hiegi zelako eta bestetik denbora gutxi genuelako; bazegoen beste hanka-sartze bat ere eta materiala- rena zen; eskalatze materiala ez genuen behar bezalakoa, gure ahalmenentzat mendia gogorra edo mendia zen baino errexagotzat jo genuen.»

Annapurna mendikateak lau mendi garrantzitsu ditu eta hauei Anna- purna I, II, III eta IV deitzen zaie, azkenen honetara igotzen ahale- gindu dira.

Martin Zabaleta ere Felipek az- tertu dituen erruekin bat dator eta haietaz luze eta zabal hitzegin on- doren elkarriketari hasiera ematen diogu.

—Ekonomi aldetik, subentzioren bat izan al duzue, hala dena patri- katik jarri behar izan duzue?

—Bueno, jan aldetik eta horrela etxe batzuek lagundu digute baina bestela gure eskutik izan da.

—Eta ez al zenuen planteiatu nonbaiten diru laguntza eskatzea?

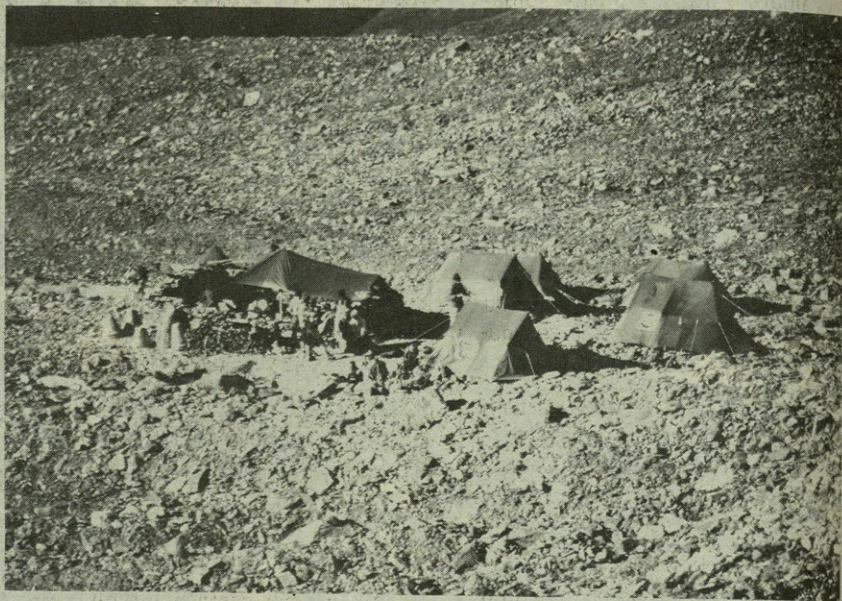
—Gaur jende guztia diru eske da- bil gauza desberdinak egiteko eta guk Annapurnara joateko ezin ge- nuen diru eske hasi, Euskadi maila- ko zerbait izango balitz, bueno, bai- na gainera hemendik jende asko joaten da.

—Esan beharra dago baita Or- maiztegin jaialdi bat antolatu ge- nuela, dirua ateratzeko noski, baina irabazi beharrean galdu egin ge- nuen. Orain, diru pixka bat atera- tzeko filmina eta pelikulen erakus- ketak egiteko asmoa dugu eta ia aurrekoa baino hobekiago ateratzen zaigun.

—Esan al daiteke bakoitzari zen- baitxo kosta zaizuen?

—1.500 bat dolar, 160 mila peze- ta gutxi gora behera, baina dena sartuta.

—Bueno, eta zuen artean ezagu-

Behe kanpamenduan aurkitzen dira espedizioak.

tzen ez zinetenez, nola konpondu zarete elkarren artean?

—Bai, elkar ezagutzen ez gine- nak izateko, nahiko ondo konpondu gara. Espediziotan eta horrela beti sortzen dira problema txiki batzuk baina hemen ez da problemarik izan.

—Bueno, tarteka txiki batzuk bai baina nik uste dut normala dela, egun asko delako eta gero alturak ere asko eragiten duelako; tentsio handia egoten da.

—Bai eta hor bereiztu beharko litzateke, baita ere, espedizioa Kaat- mandura joateko ala mendira joate- ko zen, zeren mendira igotzen hasi bitartean ondo baina gero...

—Gero, diruarenak ere zerikusi handia du, zeren jendeak bere pol- tsikotik ordaintzen duenez, denok eskubide berdinakin sentitzen gara, denok igo nahi dugu eta hau ez da posible, beti bi edo hiru edo lau izango dira gora igoko direnak, hau horrela gertatzen da.

—Eta honek jendearen artean frustraziorik ez al du sortzen?

—Hori bakoitzaren arazo pertso- nala da, gainera badakizu horrela izan behar duela eta bale; ahalik eta gehienak igotzen ahalegintzen zara baina ezin bada, ezin da.

—Beraz arazorik larrienak alde honetatik sortzen al ziren?

—Badakizu zer pasatzen den, jen- deak beti aurrera jotzen du eta or- duan beren lagunak atzean daudela ez dute ikusten.

Kaatmandun lau bost bat egun pasa ondoren, esaten zigutenez, jendeak begiak mendiruntz jarriak zituen eta honela autobus bat eta kamioi bat alkilatu eta Dunrrera joan ziren eta ondoren 160 bat ki- lometrora egiteko hamar bat egun pasa zituzten.

—Dunrrren porteadoreak kontrata- tzeko egun batzu itxaron behar izan genituen, beste espedizio batzure- kin joanak baitziren. Iritsi zirenean, 115 kontratatu genituen.

«Zenbait erru egon da espedizioaren prestaketan, al- de batetik horrelako espedizio batetarako jende gehiegi zelako eta bestetik denbora gutxi genuelako; bazegoen beste hanka sartze bat ere eta materialaren eskasiarena zen.»

—Eta zuen bultuak eramateko horrenbeste gizon?

—Gizon eta gazte, bakoitzak 30 kilo eramaten ditu eta askok soldata doblea ateratzeagatik 60 kilo eramaten emakumak ere ibiltzen dira lan honetan. Izan ere lan honekin ateratzen dutena, urte guztian ez baitute ateratzen, egunean 21 rupia irabazten dituzte, rupiak 5 pezeta balio ditu, atera kontuak.

Bueno Dunretik bederatzi etapa egin genituen lehen kanpamenturaino. Herriak, errekek, oso leku polita da dena, arroz zelai zoragarriak zeuden.

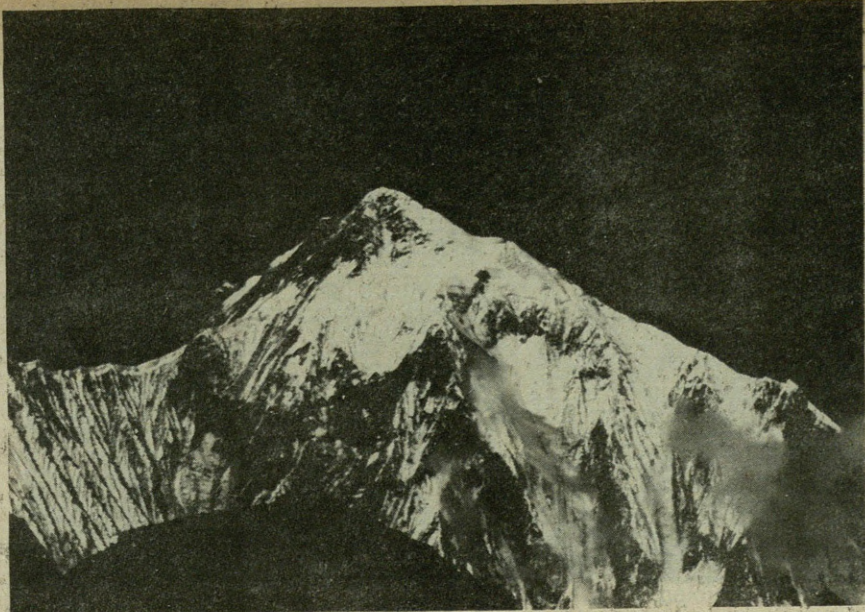
—Gero mendi estuagotan sartzen zara eta beste mundu bat da. Gogoratzeko nalez, mila metrotan aurkitzen ginenean aurrez aurre zazpi mila metroko mendi bat ikusten nuela.

—Gero, klima tropikala nola den platan, naranja, limoi, denetik dute.

—Etapetan etxez etxe tea, «roxi», «chang» hartuaz ibiltzen ginen. Chang zerbeza bat da eta roxi arrozaren alkohola. Adibidez orrazteko orrazi bat ematen diezu eta afaria doainik ematen dizue eta metxero bat ematean ez dizut kontatu nahi.

—Eta zuek janari aldetik nola konpontzen zineten, kontrolik edo ba al zenuen?

—Sukaldaritzako lanetarako gizon bat eraman genuen; berak sukaldar-

Annapurna II aurrez aurre geratzen zitzaien.

ria zela esaten zuen eta laguntzaile bat ere eraman zuen baina nik uste dut bere bizian lehenengoa aldia zuela janaria prestatzen. Eta haiek ez zioten janariari begiratzen, egunero arroza ematen ziguten eta egunen batean aldatzeko berriro arroza. Eta goizean «copos de avena» ematen zigun, hura kristoren masa izaten zen. Gero gauza handia bezala patatak egiten erakutsi genien, patata prejitua eta gero egunero gauza berdina. Eskerrak bakoitzak bere Vitamina C pastilak edo horrelako gauzak bazituenik.

—Porteadore eta hauekin arazorik ez al zenuten izan?

—Bai, laugarren etapan, herri batetara iritsi ginenean, petate bat falta zela pentsatu genuen; baina ia gaua zelako porteadorea atzean geratuko zela pentsatu genuen, baina hurrengo egunean ere ez zen agertu eta ia galdutzat hartu genuen; sherpa bati esan genion, bronka bota genion eta bueltakoan esan ziguten lapurra harrapatu zutela.

—Baina kasu oso aislatuak dira ez, ezin duzu hori etsenplu bezala hartu, oso arraroa baita.

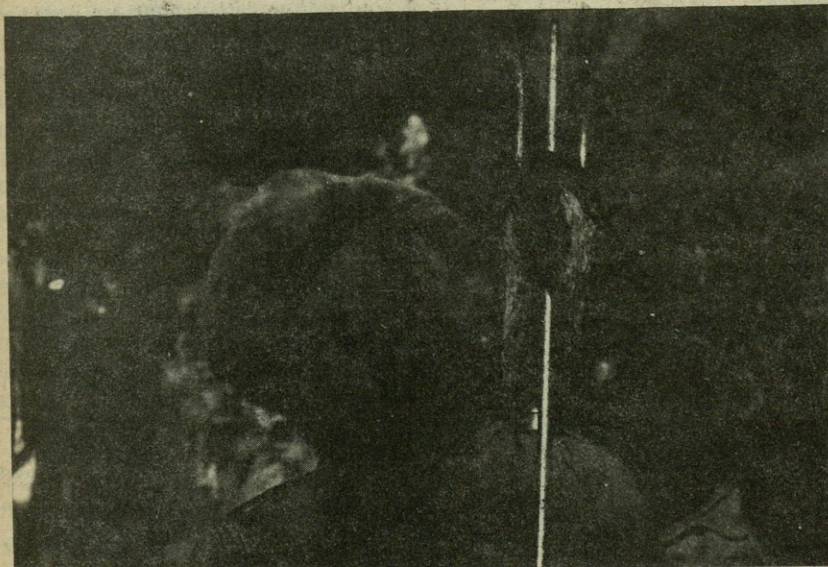
—Bederatzi etapak egin eta nora iritsi zineten?

—Manang herrira iritsi ginen.

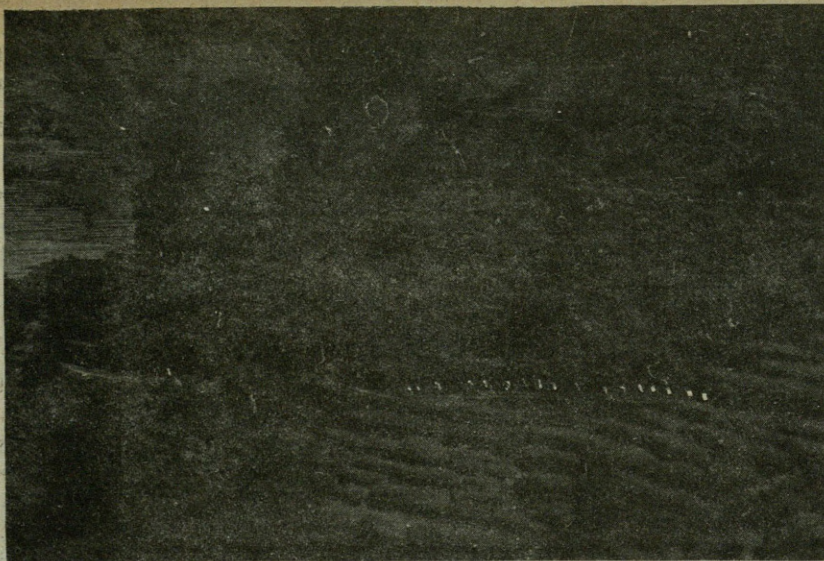
—Orain arte ez dugu esan, gurekin polizia batek egiten du bidaia guztia behe kanpamentu arte. Hau kontrola eramateko zen, izan ere mendi batetarako ba'menarekin ezin zara beste batetara joan; polizia-rengatik berdintsu izan ohi da, haiek behe kanpamentuan uzten baidugu eta handik nahi dugun lekura joan gaitezke.

—Tximu itxura zuen, azkenean tximu deitzen genion. Ikusi genituen polizia oso jatorrak ikusi genituen baina honek, zer nolako itxura zuen; goitik beheraino txuriz jantzia ibiltzen zen.

—Bide guztian pixkanaka pixkanaka igoz goaz, errekaen ondotik. Orduan, erreka horri segiz Ongreara ailegatzen gara; Ongre 3.100 metrora dago eta hortik ia etapa bate-

Nepaldar bat bere jantzi eta tresna bitxiez ornitua.

Arroz zelaian artetik espedizioiko partaide eta portea-doreak.

tan ailegatzen gara kanpo basera, 3.800 metrotara.

—4.700 metrotan elur pixka bat azaltzen da eta glaziarra zen, baina ia 5.000 metrotatik gora elurra.

—Kanpo basea nahiko beheran zegoenez, porteadoreekin beste kanpo bat gorago jartzea erabaki genuen, 4.700 metrotara. Morrena bat da, lehenago glaziarra izandako, dena harria, eta azpian izotza dena. Han bidean ikusten dira Annapurna IV, III eta denak. Oso toki polita da.

—Zer klima?

—Monzoiak pasa ondoren, udazkena, arbolak ia hemengoak bezalako koloreak hartzen ari ziren. Bakarrik, beheran bero eta goian berriz hotz. Uda izaten da monzoiaren garaia eta orduan egiten dute premonzon, monzon, postmonzon... Beheran beti bero izaten da, Kaatmandun 30 gradutatik gora.

—Aurreneko egunean oso bero haundiak pasa genituen.

—Nik uste dut detaile interesante batzuk ahaztu ditugula, bidekoak. Gelditzen ginen herritan eta nola meditu bat genuen gurekin, aldame-neko gaixo guztiak etortzen zitzaizkigun, eta orduan zendatzeko aprobetxatzen zen. Etortzen ziren, batak ez dakit zer zeukela hankan, besteak bestea. Hori ere interesantea da, ez? Gauetan, askotan gu afaltzen eta medikua bi-hiru orduz aritzen zen jendea sendatzen.

—Batzuri ezin ezer egin; igual kristoren kantzerra, bultxo izugarriak, eta ezin zitzaien ezer egin, pixka bat engainatu bakarrik.

—Besteak igual infekzioa belarrian, eta ez garbitzeagatik, hari zer esan behar zitzaion?

—Bertan medikuriz ez?

—Ez, ez. Noizbehinka bidean sei gizon beste gizon bat eramaten; ikusten genituen makila batzutan; horrela, behar bada sei egun zaramaten bidean.

—Gero beste detaile batzuk, festak eta oso politik egiten ziren, Emakumeak belarritakoekin eta urrezko horrelako traste bat zintzilik, zutela jazen ziren, eta erropak berriz eskuz bordatutakoak. Bueno, festak sobrare oso politik izaten ziren, ez? Bide horretan beti jende guztia mugitzen; batzuk herri bate-tara, besteak bestera...

—Fisikoz txikiak dira, 40 - 45 kilo, baina hanka eta esku indartsuak ikusten zaizkie.

—Beltz beltzak ere ez dira, kolore oso morenoa.

—Lan asko egiten dutela ikusten da.

—Arro beheran erlijioz hinduak ziren eta goraxeago ia, 2.500 metrotara edo, tibetanoak, errefuxiatuak; txinoek Tibet hartu zutenean etortri-takoak.

—Diferentzia haundia dute behekoek eta goikoek. Goikoak askoz fuertegoak dira, mendiko jende fuertea. Eta erlijioz ere diferent- teak. Esate baterako egun batean hotsak entzuen genituen, erreka inguruan, eta hildako bat dena txi- kitzen ari ziren. Rafak, nafarrak, fil- matu egin zuen nola hanka bat, ge- ro bestea...

—Mozten zuten horrela eta gero haizkoraz...

—Horregatik, gu lehenengo egu- netan ez ginen konturatu eta erre- kan sartzen ginen, bainatzera eta. Baina ordutik aurrera ez ginen ge- hiago sartu, inor.

—Hori budistek egiten zuten. Hinduak berriz erre egiten zuten gorputza. Bi lekutan edo horrela ikusi genuen nola jartzen dituzte egur gainean eta gero sua ematen dioten; beraien zeremoniak lehen- go egiten dituzte.

—Hirugarren egunean bakarrik joan nintzen, zaku bat hartu eta bi- zikletan, erreka horren ondora. Goi- zeko hiruretan edo horrela hildako bat ekarri zuten; beldur bat pasa nuen... Txakurren hotsak eta horre- la, baina ez nuen filmatu gaua zela- ko. Orduan handik hiru egunetara joan ginen berriro, goizeko lauak edo lau t'erditan jaiki eta bost t'er- ditarako edo han. Pixka batean egon ginen eta ez zen inor hilda- koekin azaltzen. Halako batean non ikusten dugun bat makila baten kru- zatuta zekartela eta bueno, hamar peseta eman genien propina, bi ru- pi eta bertatik filmatu genuen dena.

Erre eta gero erre-kara botatzen zituzten hautsak. Eta aldame-nean igual emakume bat erropak garbi- tzen eta gero beste bat bainatzen. Aberatsak ondo erreta eta pobreak gutxiago, egurra garestia dela eta.

«Gurekin polizi bat etorri zen bide guztian beheko kanpamendura arte. Hau kontrola eramateko zen, izan ere, mendi batetarako baimenarekin ezin zara beste ba- tetara joan.»

—Ez, horrek ez du inpresiorik egiten, askoz gehiago egiten du txikitzeak. Bueno, gauean izan nintzenean beldurra pasa nuen. Argi txiki bat, eta besterik ez, eta tximu ikaragarri nere aurretik han lotsa-gabe moduan pasatzen, nere magnetofoiarekin eta traste guztiekin, eta inpresioa baina haundia.

—Bueno, orduan sartu gara tibetanen lekuan. Alturan ia gora goaz. Ongreara ailetatu gara eta hortik joan gara behe kanpora. Hori egin dugu ia lehenengo aklimatazioa, eta lehenengo kanpora joaten gara, baina lo egitera berriro behera. Izan ere, kondizio inportantea da leku berri batean lo egin baino lehena-go, lehenbizi igo egin behar dela eta osteria jaitsi.

—Hau da, leku batean lo egiteko, lehen leku hartan izanda egon behar zara. Bueno, aklimatazeko batzuk horrela egiten dute; beste batzuk berriz ez dela ezer egin behar esaten dute, baina jeneralean mendizale gehienek horrela egiten dute.

Eta egiten genuen, egun batean mendira joan eta bestean deskantsua. Bi taldetan banatu ginen zeren hamabost lagun ginen eta ia bat, katalan bat, beldurtu zen pixka bat, bueno, zahar samarra zen, ez? Atzeratu egin zen eta bi taldetan banatu ginen, bederatzi lagun eta sei lagun; eta egun batean talde bat gora joaten zen eta besteak deskantsatu egiten zuen.

«Edonorri eman diezaioke "mal de altura" delakoak, nahiz eta lehendik ohitua egon mendi haundietan ibiltzen. Gurekin zihoan shidarra, gaitz horrek jo zuena, zazpi bider egonda zegoen 8.500 metrotan eta oxigenorik gabe gainera.»

—Zenbat orduko bidea egunean?

—Bost ordu.

—Eta denbora horretan jateko edo ez zineten gelditzen?

—Bai, bakoitzak eramaten du bere «ración de ataque» delakoa. Sardinak, kakaguesak, atuna eta gauza horik, gero glukosa duten gauzak. Edateko berriz tea, goizean berotu eta gero egunerako kantineploran sartuta eramaten genuen, baino ia 5.000 metrotatik gora ezer ez, zeren hormatuta geratzen baitzen.

—Inportantea da elur ura ez edatea zeren alde batetik eztarria izorratzen dizulako eta gero diarreak etortzen zaizkizu. Nola gatzik ez duen, dena garbitzen dizu.

—Eta lehenengo kanpotik —hau 4.700 metrotan zegoen— joan ginen bidea irekitzera, eta orduan gertatu zen abalantxa hori. Bederatzi lagun ginen eta ia altura izango zen bost mila metro edo horrela. Ikusten zen elurra nahiko berria eta erraz joaten zela behera; orduan ezker aldera jo genuen, izkina batetara hura leku segurugoa baitzen

eta ia handik hasi ginen harkaitza zulatzen. Baina gurekin iaz izan zen sherpa bat zihoan, eta hortik ez zela esan zuen; hemendik errazago eta orduan katalan bat joan zen; bueno, hortik baldin bada, ba, hortik, joan ziren katalana eta sherpa hori eta gu gora gindoazela, ezta kasorik ere ez genien egin, hortik bilatzen badute ba hobeto.

—Eta gainera hiru edo lau ordu bageneraman geldirik, haiek zer egiten zuten ikusten; hauen gain gainea, 50 metrora edo horrela, harkaitz bat, ikusten zen; ni Martin, katalana eta sherpa filmatzen ari nintzen. Hasi zen haize bat eta hotz bat...

—Goitik ekarri zuen kristoren elur pila...

—Eta hotsa aditu egin genuen, ai, ai, ai. Behera begiratu genuen eta lauhunuen bat metro beherago zeuden. Gure aldamenean hiru metrora ikusten zen elurrak eramandako sakona eta besteak beheran. Katalana segituan mugitu zen eta sherpa berriz geldirik.

—Kolpeak zituen barruan.

—Eta ordubata edo ordubiak alde-
ra gertatu zen hori eta behera aile-
gatu ginenerako ia zortziak edo be-
deratziak ziren. Arratsalde guztian,
bi motxilen armazoiez kamila bat
egin, aurrea ikusi ea bizkar hezu-
rrean edo zer edo zer ba ote zuen,
eta han elur eta glaziarren artean,
tienda de campaña.

—Non gertatu zen?

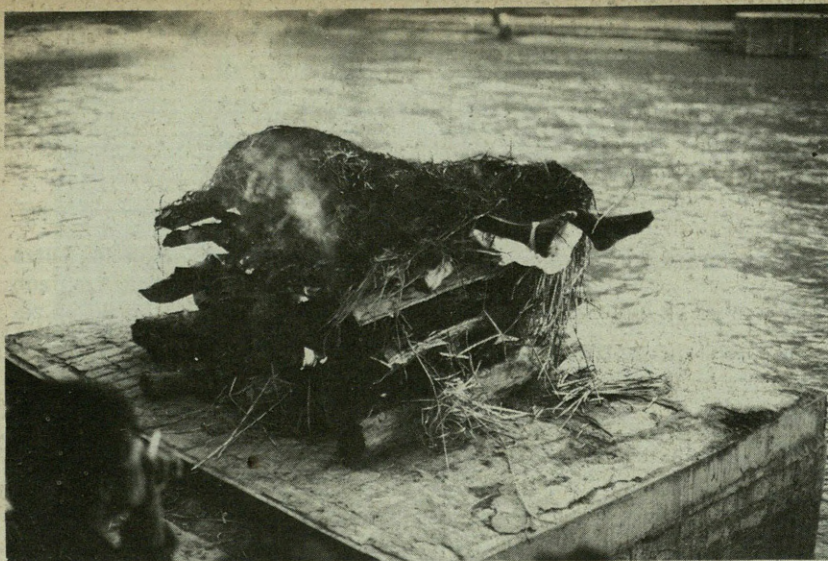
—Bigarren kanpotik lehenengora,
baina bigarrena jartzeko tokia bila-
tzen ari ginela.

—Baina graberik ezer ez ala?

—Ba sherpak barruan zituen kon-
plikazioak, esaten zuenez. Eta kata-
lanak berriz, ez zuela ezer, ez zuela
ezer, eskumuturrean zuen kolpea,
eta Barcelonan operatzekotan izan
behar du, han gaizki jarri ziotela
eta.

Bi haurtxo hauk ere hotza ahalik eta hobekien eraman nahiean daude.

Horrela ehortzen dituzte hinduek beren hildakoak.

—Erretiratu egin behar izan zuten hortaz?

—Bai, bai eta abioiez Kaatman-dura.

—Eta zuek zer?

Hurrengo egunean bertan joan zineten zuek bidea bilatzea, ez?

—Bai, berriro joan ginen baina ez lehengo bidetik, baina ez zulo hartatik, ezkerreagotik hartu genuen. Jarri genituen soka fijoak hirurehunen bat metro eta horrekin ailegatzeko gara ia bigarren kanpamendura, 5.400 metrotan, ia arista baten gainean, kanpamendua jartzeko ere nahiko gaizki.

—Eta hirugarren kanpamendutik ia beheko kanpoa dendak horrela, harri kaxkar txiki batzuk bezala ikusten zenituen.

—Ia gero hortik, bigarren kanpamendutik hirugarrengora. Horrelako konplikaziorik ez zegoen, bakarrik alturaren konplikazioa, baina inork ez zuen ezerean gaitzik izan alturarengatik, oso ondo.

—Bi taldeak oraindik?

—Bueno, ia konplikazioak hasi ziren. Bigarrengo kanpamenduan, esate baterako, bost lagunentzako tokia bakarrik zegoen, eta horik hirugarrenera igotzen ez baziren, lehenengokoak ezin ziren mugitu eta ia ba jendea erreta; mendia egiteko astebete duzula ikusten duzu eta oraindik behean zaude eta... Bai, baina bueno, hortxe ibili ginen denok, bigarrengotik hirugarrengora eta hor bukatzen zen.

—Hirugarren kanpamendura ailegatu ginen, ia, bi, lau, zazpi lagun, zortzi lagun ailegatu ginen 6.100 metrotara. Orduan hor hasi ginen ikusten gorako, goiko platora, zer bide zegoen eta shidarrari gora joateko gogoia sartu zitzaion eta amerikanoari esan zion. Orduan shidarrak eta amerikanoak gora igoko zela pentsatu zuten, eta nik pentsatu nuen, bueno, bale, egun bat geroago joango naiz eta zuek esango didazue zer moduz dagoen; posible den cubrebotasik gabe joatea, aber ez diren hozten. Orduan beste sherpa batek eta nik trasteak eramaten lagundu genien, bere janaria eta, hura ez zedin asko nekatu. Igo ginen platora —platoa 6.300 metrotara dago— eta hor ia gorantz oso zuzena hasten zen arista. Hor utzi genuen haren ekipoa eta beste sherpa eta ni behe aldera abiatuginen, hirugarrengo kanpora, eta harek gora segi zuen, laugarren kanpora. 6.750 metrotara muntatu zuen kanpoa. Baina 6.300 metrotatik gora shidarra nahiko gaizki hasi zen, alturarekin, nekatua eta botaka, «mal de altura»k eman zion.

—Adiezazu «mal de altura» hori zer da? Edonorri eman liezaioke?

—Ondo aklimatatua dagoenari ere oso agudo joango balitz eman liezaioke; mendi batetara zu oso azkar igotzen bazara, «edema pulmonar» edo neumonia har dezakezu. Oxigeno falta, presio falta, dena. Hango jendeak bihotz handiagoa eta pulmoi handiagoak, hango jendea ohitua dago, guk hemen kaxkarragoak dauzkagu.

—Horrek esan nahi du gorputza ia ez dabilela ondo eta egin behar duzuna da buelta hartu. Ezin duzu forzatu.

—Denda muntatu zuen hor eta inkonsziente geratu zen. Arnasa nahiko azkar, 130 pulsazio minutuan eta nahiko gaizki. Deitu zigun gauean nola gaizki zegoen eta igotzeko hurrengo egunean. Orduan, hurrengo egunean, goiz goizean irten ginen sherpa bat eta ni lagun-tzera, ea zer zen eta ondo jaisteko. Orduan, jaisten ari zela, hobeto jarritz joan zen eta ia beheko kanporaino jaitsi zen.

—Goraka jeneralean oso geldirik joaten zara, gorputza aklimatatzen; horrela hobe, zergatik indarrak zenbat eta gorago, orduan eta zailago errekuiperatzen. Horregatik, pausoa beti ahal duzun geldiena. Bueno, Martin esate baterako ez, hau oso fuertea baita.

—Hotzaz nola ibili zarete?

—Hotz galantak pasatuz.

—Horrelako lekutan hormatzeko arriskua duzu, 6.000 metro inguruan behatzak ez hormatzeko mugitzen egon behar zara.

—Bai, oxigeno falta ere inportantea izaten da, nola odolean oxigeno asko ez den ibiltzen, oso azkar hormatzen zara.

Manuelek esan zigunez, hirugarren kanpamentuan 0 gradutatik gora ez omen ziren inoiz pasa, egunez 1ren azpitik 15-20° iristen zirelarik. Gaez berriz ez omen zuten begiratu baina baina dendaren barruan horma egin omen zitzairen.

—Bueno, orain arte batez ere gauza teknikoak ikutzen egon gara, kanpo bat eta bestea, arista dela eta horrela. Nik uste dut han beste gauza inportante asko ere bazeudela; mendia igotzerik ez duzu izan eta une hartan pixkabat erreta sentitzen zara baina gero behera jaisten zara eta hamar egunez jaisten —mundu desberdin batean—, denbora guztian tentsioan zaude; oso polita da.

—Eta bestela kanpamentuetan zer egiten duzue?

—Kartatan jokatu eta janariaz hitzegin, orain xerra bat edukiko bagenu, orain ogi puskata bat edukiko bagenu.

—Katalanak zera esaten zuen: «porque ahora un poco de butifarra». Eta gu zera hasten ginen, orain bisigu bat eta... Horrela ordu asko sartzen genuen.

—Hori bai, deshidratazioarentzat eta horrela, saldak oso ondo sartzen dira; Starlux dira, baina bueno. Aklimatazioarentzat asko edatea beharrezkoa da. 4.000 metrotan bazaude, lau litro edatea komeni da.

—Eta honera etorri eta zer sentitzen da?

—Neretzako behintzat, oraindik ez naiz sartu, oso arraro egiten zait horrenbeste kotxe eta jende ikustea. Hernanin oraindik ez dut buelta batik ere eman.

—Pote bat hartzea ere ez?

—Baterez, etxean kieto.

—Ni orain, bakarrik oso gustora egoten naiz. Denek galdetzen dizute «zer moduz han» eta erantzuna neretzat gordetzen dut. Ikusi nahi badute joan daitezela. Han bizi izandakoa ezin da kontatu eta. Hura nere bihotzarentzat salbazioa izan da, hona etorri eta izugarrizko,

Parte hartzaileak: Karlos Buhler (ifar amerikarra); Pep Azed, Kim Prunes eta Jaume Serrat (katalandarrak); Luxio Aranburu, Rafa Ariz, Joseba Egibar, "Errezil", Jose Luis Gabilondo, Jose Manuel Gorospe, Manu Iurrita, Anjel Lizarraga, Rebollar —"Boli—, Rikardo Vidal eta Martin Zabaleta (euskaldunak; Ariz eta Vidal nafarrak eta besteak gipuzkoarrak).

Zuzendaritza: Martin Zabaleta, Karlos Buhler-en laguntzaz.

Adin: Zaharrenak 57 urte; gazteenak 24; gehienak 30 urte inguruan dabiltza.

Espedizioko egunak: irailaren 25ean Madrildik atera eta azaroren 12an iritsi hona. Kaatmandutik beheko kanpora: 9 egun. Mendia igotzen: 15. Jeisten: 6.

Tokiak:

-Beheko kanpoa:	3.800 m.
-Lehen kanpoa:	4.700 m.
-Bigarren kanpoa:	5.400 m.
-Hirugarren kanpoa:	6.100 m.
-Laugarren kanpoa:	6.750 m.
-Annapura IVren luzeroa:	7.525 m.

txokea da; hemengo jendeak ez zaitu ulertzen zertara joan zaren eta zuk daramaten bizimodua ez duzu ulertzen.

—Nik uste dut horrelako biaje bat, mundu guztiari komeni zaiola; buruak asko irekiko lirateke.

—Baina ez al duk ulertzen Martin denak joango balira bakarrik geratuko ginatekeela?

—Bueno, ez, puskataka joan daitezela.

—Goraino ez iristea, frakasoa izan al da zuentzat?

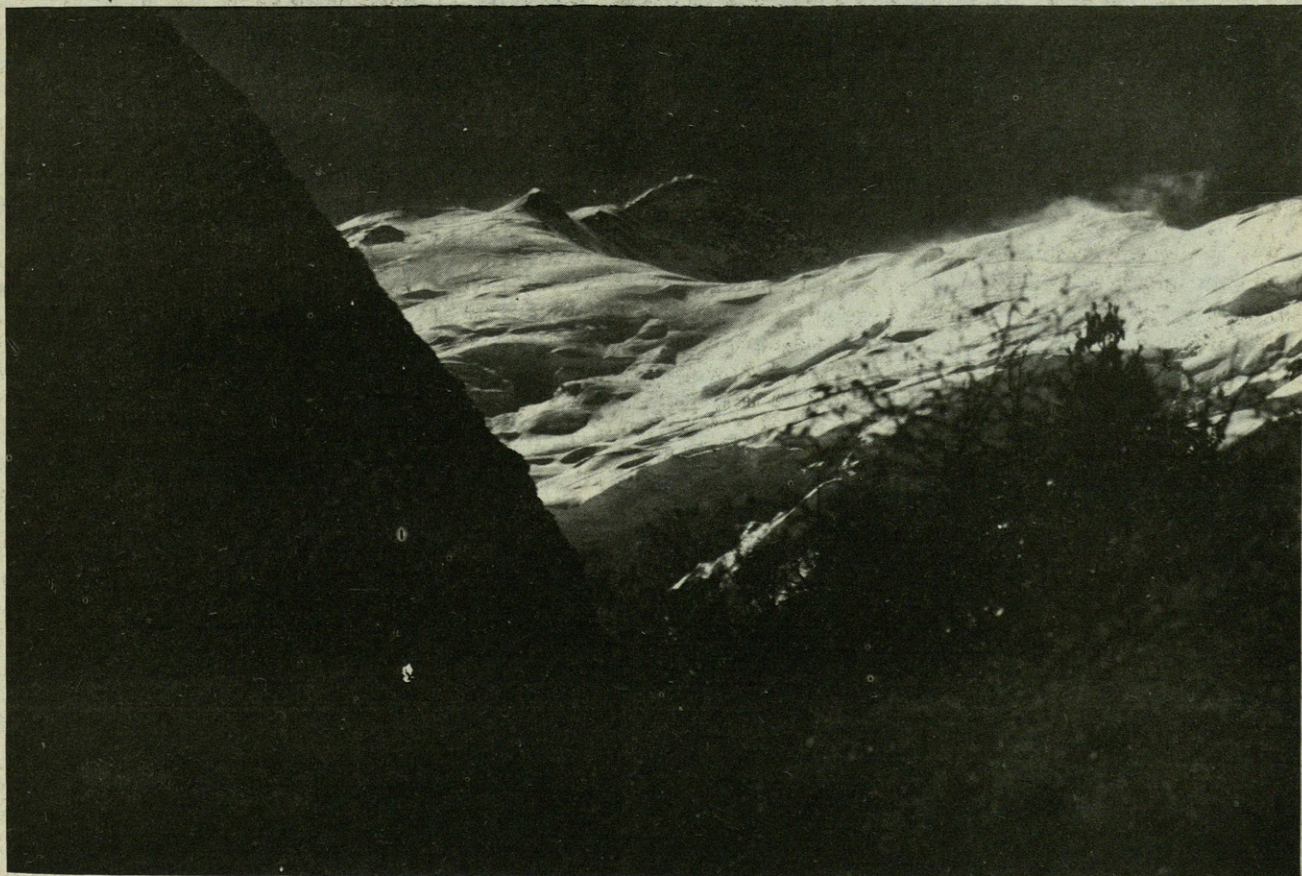
—Ez, neretzat ez.

—Hori bakoitzaren problema da.

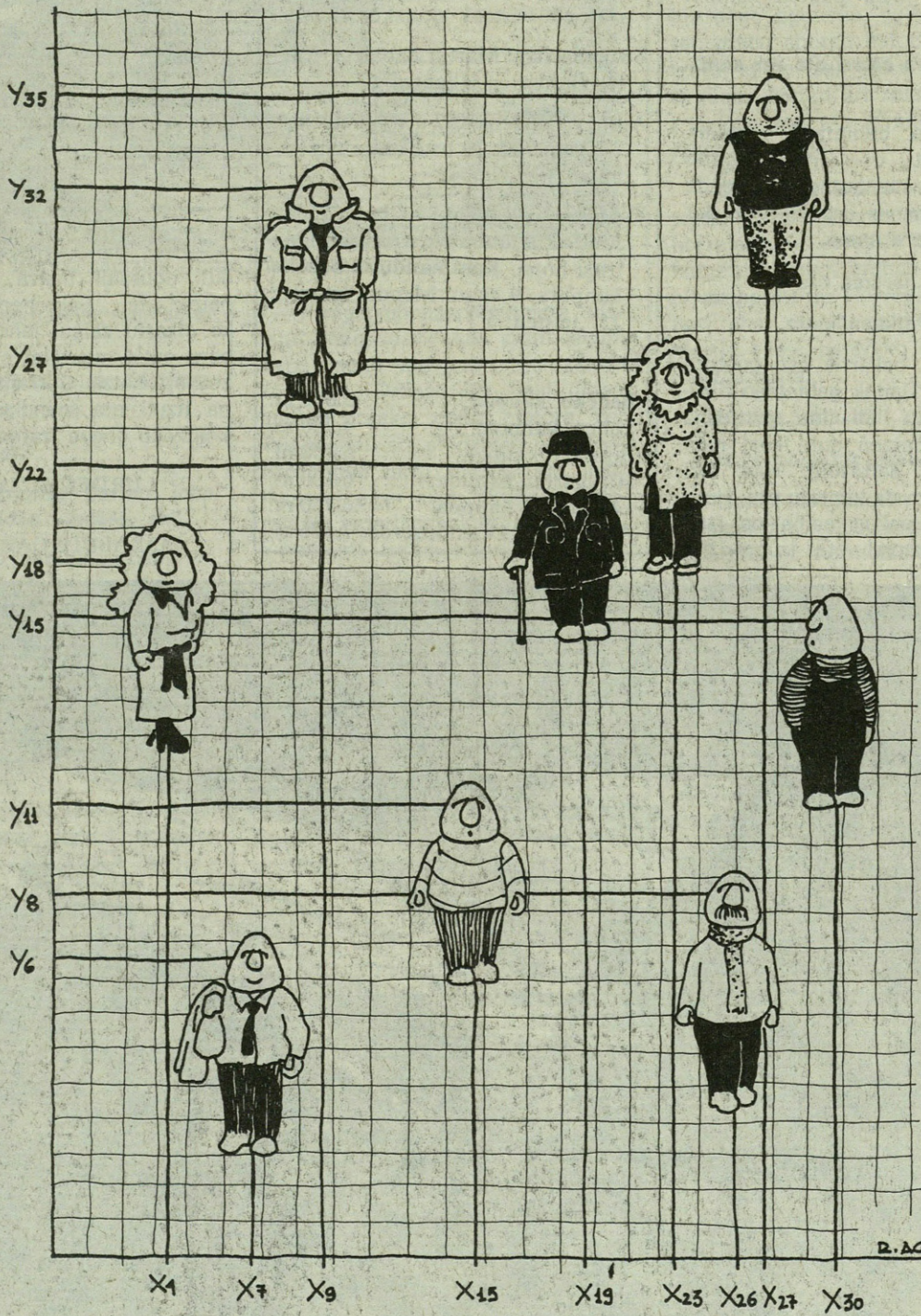
—Nik, garrantzizkoa dela uste dut, eguraldi txarra egiten badu, haizea eta... Gero hemen gauza asko elkartu zaigu, jende asko, denbora gutxi, eguraldi ona baina haizea eta hotza. Garrantzizkoa da hona itzuli eta mendian ibiltzen jarraitzeko gogoa izatea.

LURDES AUZMENDI

ELIXABETE GARMENDIA

Argazki honetan ikusten den mendirik altuena Annapura IV da.

barrerak kendu behar

Azaroaren 24ean bildu ziren Bilbon Hego Euskadiko minusbalidoak. Ez ziren denak han ez eta gutxiagorik ere, baina asko bai. Paralisisak era ezberdin askotan ikuituak, errenak, hitzegiteko oztopoak zituztenak, gorputzaren mugimendua bere esku ez zutenak... Gure gizarteko zati bat zegoen han bildua; gure munduan, «normalak» deituak gaudenon munduan integratu nahiean dabilzenak. Duela bi urte organizate hasi ziren horretarako, gizarteko zati hori —bere zatia— defendatzeko.

gizartearen banaketa

Pertsonen artean mila banaketa egin da. Azalaren kolorea, klase arazoa egunero aipatzen ditugun gaiak dira. Baina askotan ahazturik dugun zatiketa bat dago: «normalak» eta besteak. «Normalak» gu gara, gure gorputzaren «jabe» —nolabait esan behar, hau ere maila batetan gezurra baita— garenak, burua «argia» daukagunak, gauzak aztertzen maioria batek bezala saiatzen garenak.

«Besteak» asko dira. Izen ugari dugu haientzat: eroak, subnormalak, minusbalidoak... Haiei buruz mintzatzen garen aldi gutxietan ere «erruki» tankera bat hartzen dugu. Zer egin? Hala gertatu da eta «laguntza» ematea ez dago gure esku. Gizarteko «kasu» hau, gehienetan behintzat, beren familien esku gelditzen dira, askotan izkutuan gordeak, kasu gutxitan gure artean.

Oraingo honetan minusbalidoei buruz mintzatzeko gara. Pertsona hau ez dira denak berdinak, gaixotasunak era eta zabalkunde desberdinak ditu haien gorputzean. Baina nahiz eta —kasu batzuetan— burua elbarritua eduki, denak gu guztiok bezain «normalak» dira pentsatzeko eta aztertzekean; hauen arazoa gorputza menderatzean datza.

Duela bi urte hasi ziren, Euskadi mailan behintzat, organizatzen. Probintzi bakoitzean horrelako gaixoei nolabaiteko babesa ematen zien erakundeak —Gurutze Gorria, Frater, Auxilia, e.a.— elkartuz osatu zen Minusbalidoen Koordinakuntza, estatu mailan ere funtzionatzen duelarik. Lan ugari izan zuten, batez ere jendea biltzen eta denen artean zerbait egiteko eta lortzeko posibilitatea zegoela adierazten. Azkenik lortu dute zerbait: bildurik egotea —nahiz denak ez— eta minusbalidoei buruzko proiektu lege bat aurkeztea.

proiektu legea

Laurogeita bi artikulok ditu proiektu lege honek, eta minusbalidoak behar dituzten oinarrizko gauzak osatua dago. Honen helburu nagusia pertsona hau gure gizartean integratzea litzateke. Soilik kasu batzuetan —beharrezkoak diren kasu gutxi batzuetan— aipatzen da zentro berezi batzuren eraiketa.

Bigarren artikulok zuzenki ikuitzen digu: «Serán responsables de la realización de estos derechos el Estado y la Sociedad, comprometiéndose el estado a apoyar la mentalización de la sociedad». Ez da batere erraza. Guztiok esango dugu gugatik zeharo integratuak egongo liratekela baina, hau egia al da? Gure semeen andereino edo irakaslea minusbalido den pertsona bat jartzea onartuko al genuke? Istripu baten ondoren zaintzen digun sendagilea edo enfermera minusbalidoa balitz, zer esango genuke? Zerrenda luzeegia izango litzateke...

Arazo latzena gizarteak ezarritako barrera haustea.

Agintariak bazterturik, "normalak" garenok ahazturik.

Aipatutako proiektuak, bere 8. eta 9. artikuluetan elbarritasun grabea dutenentzat tutore bat jartzea adierazten du: «contra todo abuso, explotación o trato degradante». Pertsona horik defendatzeko. Askotan gertatu dira antzeko kasuak eta, badaezpada ere.

Nor den minusbalidoa, elbarritasunak zer nolako gradoa duen era horretako terapia jartzeko, balorazio hau berraldatzeko posibilitateak eta eraginak bultzatuz, minusbaliaren prebentzioa zabalduz, guzti hau ikultzen du proiektuak. Bigarren zatian osasun zerbitzuak, errehabilitazioa eta lan mailako integrazioari buruzko oinarriak jartzen dira.

Minusbalidoa babestu egin nahi da. Seguritate Soziala izateko posibilitaterik ukan ez duenak ere beste era batetako laguntza izatea, errejimen berezi baten barnean egotea, langabezia, osasun zerbitzu eta abar gauzak beteko dizkiona. Aberatsa denak ez du guzti hau beharrezkoa izango, baina minusbalidoen artean ere gehienak jangile, mundukoak.

Errehabilitazioari 20 artikulua ematen diote. Behar dituzten gailuak eta erruedazko aukerak izatea, sendagileak eman behar dizkien errehabilitazio zerbitzuak guztiok izanik, bere etxean edo beste toki batean zerbitzu hau edukitzeko aukera minusbalidoen esku geldituz... Oinarrizko eskubideak, gaur ez dituzten eskubideak.

integrazioa nola lortu

Minusbalidoek ez dituzte toki bereziak, zentru bereziak, tratu bereziak nahi. Gure artean bizi, lan egin nahi lukete. Baina horretarako, hartu behar dituzten lehen aipatutako zerbitzu guzti horietatik at, «gure gizarteak» zenbait gauza aldatu behar du. Batzu ez dira batere zailak. Kale, garraio, etxeetan zerbitzu aldatzea. Minusbalidoak lasai bere gisara ibiltzeko eta mugitzeko. Ez da batere kostatzen, e! Eta orduan zer-gatik egin dira denak aldrebes?

Beste gauzek aldaketa sakonago bat eskatzen dute. Minusbalidoek eskola edo kolegio normaletan nahi dute ikasi, enpresa normaletan lan egin. Kasu berezi batzuz at, gauza guztiak gu bezala egin nahi dituzte. Eta zentro berezi horietara joan behar dutenentzat subentzioak eskatzen dituzte.

Lanpostua lortzeko berdintasuna, gurekiko berdintasuna, eskatzen dute. Zaila izango dela hori eta, berrogeita hamar langiletik gora dituen enpresetan 2% minusbalidoak izatea, eta estatu eta administrazioak dauzkan enpresetan 25% —Proiektu hau ez da batere txarra, baina ez da beteko. Hori denok dakigu.

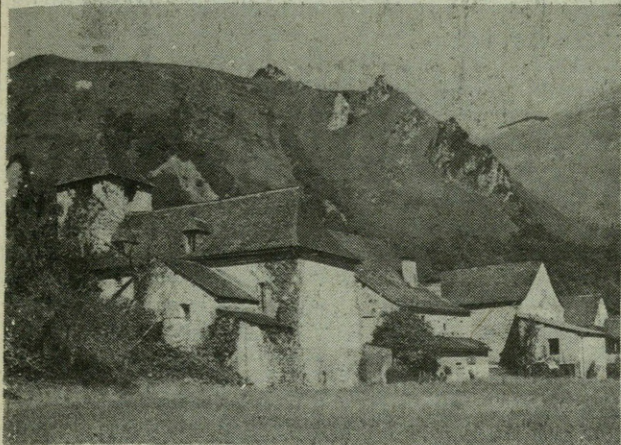
Honela mintzatzen zen bat Bilboko bileran. Itxaropenak asko, jendeak ez zion kasu haundirik egin. Dena dela langabezia ugaritzen doan une honetan, ez dirudi bidea oso erraza izango dutenik. Bestalde, osasun zerbitzutarako formazioa duen pertsonak eskatzen ditu proiektuak, eta hori ez da hain ugari gure artean. Konpontzeko posibilitaterik badago, baina horretarako asmoak ere hildo berdinetik joan behar.

Enpresetan integratzeko posibilitaterik ez dutenentzat lantegi bereziak sortzea, soldata minimoren 85%tik berakoa ez izanik. Minusbalidoen arteko kasu bereziak beraientzat egindako erresidentzietan bizi behar direnean, toki hauetako administrazio eta zuzenketetan parte hartzeko posibilitatea izatea.

Ez dute gauza gehiegi eskatzen, ez. Teoriz dena lortua izan beharko lukete. Baina dena dirua eta produktibitate mailan neurtzen den gizarte honetan, beldur gara ez dutela gehiegi lortuko. Horretarako gu guztiok aldatu beharko genduke. Baita dirua eta zuzendari postuak dituztenak ere. Eta zaila, nahiko zaila ikusten dugu hori. Hobe oker egotea.

PILAR IPARRAGIRRE

biarnoan gairi

Région eta autonomia. Zeregrafiez egindako afitxak. Taberna eta denda guztietan daude. Biarno orotan. Bai, herriki, euskaldunek lortu dute autonomia eta biba haik, noski! Baina, hitza erabiltzen dakiten besterik badago; horietan Okzitania, Korsika, Biarno, gaur Frantziaren menpeko daudenak.

Delako afitxek Biarnoko hamabostaldi kulturalaren programaketa zeramaten. Azaroaren 20tik abenduaren hastapenetaraino. Parada ona Biarnoaz mintzatzeko, doi bat ezagutarazteko eta haren arazoak argitaratzeko... Nahiz ez dudan gogoan egun batez euskaldun bezalako dugunik lurralde zahar hori, nork edo nork pentsatuko lukeen erara.

klitxe batzuk

Biarno aipatzean, hango baserriak zaizkit gogoratzeko. Ate aintzin bat lohiz eta itzilez beteak. Hormak tindurik gabe eta eguraldi txarrak hizduak. Zinezko pinta tristeak, bereziki parekatzen bada euskal baserri zuri gorriekin.

Etoko jaunak frantsesa ederki ematen, eta behar bada Paristar askok baino hobekiago, nahiz egunero biarnesez hitzegun. Boneta buruan (zenbaitek txapela ere badarama), eta kopeta zabal argi bat dirdiran. Maiz inteligentiek izaten dira biarnesak. Irakurri ere askok egin du; haiekin zernahitaz hitzegun daiteke. Begirada ernea. Biarnes jendeez esaten da ez dizutela inoiz aintzinetik esanen pentsatzen dutena, baizik sahetsetik aise joratuko.

Zakur zuri haundi bat. Hurbiltzen, hurbiltzen. «Lasaia, ez dizu deusik egiten. Bildurra ematen dizu? Ez du inoiz ausikitzen. Hemen etxe guztietan badauzkagu horrelako zakurrak: Pastu-ak. Beti zuriak izaten dira eta ardiekin bizi dira. Artaldearen erdian sortu eta haunditu egiten dira. Lehenago, artaldea hartzeta-

rik zaintzen ziguten; bai, beti zebiltzen hartzak ardi bila. Pastu ardiekin ardia bezala, baina hartzarekin otsoa dirudi».

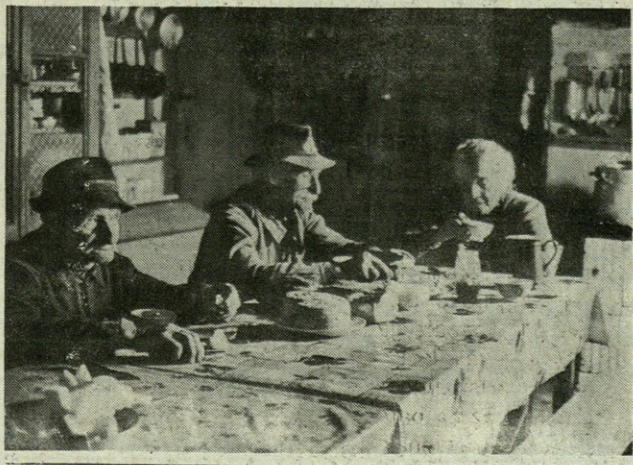
Sukalde xoko batetan zegoen amona, biziak eta lanak higatua. Ongi etorri bero bat eskaini zidan, eta amona guztiak bezala lehengo denboretaz hitz egiten. Solasetik solasera, gauza zaharretarik... gaurkora iritsi ginen eta lurralde biologikora. Ez nuen inoiz amona batekin horrelako gaiez elkarriketarik eduki. Intersatzen zen poluzio zeretaz, bazuen mundura filosofia bat, halako ikuspegi orokor bat. Harrigarria. Behin baino gehiagotan, konturatu naiz Biarnoko andre zaharrek ba diotela munduari inkidura zoragarri bat, kultura bat, nahiz eskolako aukietan hezurrik ez higatu.

biarno-garaia eta behe-biarnoz

Pirineak Mediterraneoan hasten dira. Ba datoz Kantabrikoraino. Bide nabar, Biarnotik dabiltza, 2.000 metrotara aski usu igotzen direla, eta neguko elurrak ugari nasai.

Pirinea horietan, goitik behera, Biarno Garai. Hiru haran inportante: OSSAN, ASPE eta BARETOUS. Dena mendi, dena patar eta aldapa. Zuberoaren itxura duten haran batzu, naturaleza basa eta berdearekin. Herri ttiki asko, zoin ttiki ttikiek hiltzeko zorian, zoin handitxoagoak, Arrudy, Larraun eta Oloron bezala.

Artzain eta nekazari ttikien bizi lekua, Biarno Garaia. Zail zaila izaten da horien bizimodua, lan asko eskuz egin behar oraindik, tresnen ezin helduagatik, baserrien haunditasunagatik... Beti aldapak eta nekeak, haize hotza eta elurrak. Eta bizia galtzen ari; egunero gazteek beren sor lekua abandonatzen edo nongo bidea hartzeko; ezin daitezkeelako bizi. Zenbait gazte herri horietan jartzen, kanpotik etorritik, zen-

bait bizi berriz sortu nahiean. Bainan, gehienetan, lurralde ezin ederragoak husten ari, eta hutsaren tristura luzea nagusitzen, gelditzen direnek azken hatsak itxaroten dituzten bitartean.

Bestaldetik Be-Biarinoa, zinez bestelakoa. Askoz aberatsagoa, lur zati zelaiekin eta industria piskarekin. Herri nagusitzat Pabe. Pabe Biarnoaren hiriburua, historiaz betea eta laugarri burgesa. XIX eta XX mende hatsarrean ingeles turismari itzulirik egon zen, Biarritz bezalaxe... Badaude orduko txalet asko.

Be-Biarnoko nekazaritza, guztia behi esnekoari eta artogintzari emana, modernismoa ederki jasan, asumitu eta jarraiki zuena.

Lacq. Hau Pabetik zenbait kilometrotara, industria-ren zentroa. Duela 15 bat urte aurkitu zituzten hor petrolio eta gasa: tira ahalka esplotatu dute. Jende askori lana ekarri, nola hiri berri bat oso osorik erai-ki behar izan zen: Mourenx ville nouvelle. Bistan da, posturik hobereenak, teknikorik bertan ez egonik, kanpokotarrak eraman zituzten. Baina, gaur Lacq erortzen ari da, xurgatu zaiolako zeukan petrolio guztia, baita ere gasik gehiena. Laster, ateak zerratuko dira. Diote inguruetan petroli aurki dezaketeela. Ezin jakin egia denez. Balitz ere, ez lezake integra Lacqetik ateratako langileri guztia.

geroari begira

Ez da zinez zoriontsu gaur Biarno. Geroari begira,

badauka grina zenbait eukitzeko arrazoinik.

Gorago esaten entseiatu garen bezala, Herrialdearen erdia husten ari da. Nekazariak apurtuz denbora-ekin. Duela gutti, Aspeko haranetik iragaiten zen trenbidea, Pabetik Canfranc-rakoa, hersten ari dira. Eta, bertako bizi tradizionalaren orde, zera ezartzen da, turisma. Oraindik, Ipar Euskal Herrian baino gutxiago.

Eta, Biarnoko mendiak neguan elurrez estalirik daudenez, gero eta gehiago sortzen ari dira eski zelaiak eta negu kirolak. Benetako industria berria: Gorrette, Artronste... Ez du honek Biarno biarnes bihurtuko, nehondik ere.

Hamabots aldi kultural bat antolatu dute. Mintegiak gai hontaz, regionaz, autonomiez, herrian bizi eta lan egin gogoaz, hizkuntzaz... Izan dira kantaldi eta dantzaldiak, parte hartzen zutela Peio eta Pantxoak Euskadirentzat eta Mennerinik Korsikarentzat. Zerbait, zerbait ezartzen ari da, behar bada. Beraien identitatearen ondotik abiatu dira batzuk; ikastolen moduko zerbait eraikitzeak solasak entzun dira. Baina, konfusioa asko, oraindik; Okzitanoek edo Loire hibaiaaren azpiko herrialde zabalak diolako Biarno Okzitaniaren zatitxo bat besterik ez dela. Aldiz Biarnes batzuek jarraitzen esanaz Biarno Biarno dela. (Biarno ez ote zen lehenago Nafarroan?).

TXINABERRI

on kosme eta zerri festa

Gaur erlijioa erakusteko asmoz, Zes-tuako Eskola Nazioletara urreratu naiz; ez alferrik. Haurrek, hala erabakita hamairu hamalau urtekoek, huelga egin dute, Guardazibilek, gorputz utzi dutelako Lakuntzako mutil gazte bat. Egiazki sekulan gertatu behar ez zuen heriotza da. Heriotz kondenagarria benetan. Une berdinean beste heriotz kondenagarriak gertatu dira, baita ere, Euskal Herrian. Ajola gutxi ordea beste heriotz hauegatik gure aurtxo maitteei. Beste hauk etsaiak baitira. Jokaera honek guztiz kezkatu nau. Gaurko haurrek biharko gizon izanik, etsaiak hil beharrekoak direla uste ahal izango dute? Bizi den gizonak, bere bizitzaren eskubide duela, ez ote dute ikasiko...? Gizon gaizkileenak ere bere buruaren alde egiteko (defendatzeko) eskubide duela, ez ote diegu erakutsiko? Nihor kondena aurretik, entzun behar zaiola Ez ote sekulan jakingo?

Batzuetan, maitasun haundikoa da gure On Kosme. Oraingoak eta geroak gehiegi zapal ez nazar, San Martiñak direla eta San Martiñetan zerri matantzak izan ohi direla ta zerri kontuekin datorkit irripartsu eta jostalari.

Bai, gizona, zerriek zer ikusi haundi xamarra izan dute gure On Kosmerekin.

Santanderko bi herri tikitan apaiz genuen gure On Kosme. Ia berrogei urte direla gertatutako kontuak dira. Razionamentu garaiak, gose urteak, artoz eginikako opil nazkagarria ogitizat jan behar izaten genuen garaia... Baina On Kosme salbatua zegoen. Apopilo zegoen etxean, urtean bi zerri eder hiltzen zituzten lau jaleentzat. Bakararren zerga-kontribuzioa ordaintzearen, bigarrena, ixilean, kontrabandoan hil ohi zuten. Hiltzailea, etxeko nagusi zaharra zen. Eman mazoarekin buruan, konortea galerazi, mahira jaso, sartu labana zintzurretik eta odol atera odolki gozoak egiteko.

Urte batez ordea, pipa jo zien zerriak. Mazoaren dangadaz zerraldo erori zen zerria; mahain gainean jarrita, haren eztarrian labaina somatu zuen bezain laster ospa egin ez die bada

zerri bedeinkatuak... Hango kurriskak... hango hiltzailearen zaratak... hango goli beheak gorritu beharra, hango mazoa-ekin zerriaren buru gaina asma ezina... Azkenik zartako batek plost lur gainean luze luze utzi zuen gure zerria. Bainan, oh nagusiaren nahigabearen nahigabea, ixilik hil beharreko zerriak jendea esnatu egin zuen eta Zeladoreak txerria hiltzeko baimenaren papertxoa luzatu zion esanaz; Hamar duro, Antonio, eta hurrengoan ixilago ibili.

Urte haietan zerriz janaritua izan zen On Kosme. Galizian sortutako Gailega bat zuen honek etxekoandre eta sukaldari. Goizero lapiku beltz batean zerri salda egiteko, egosiko zituen lukainka, urdai pusketak, zerri hezurak... Kapesnea izan ezik, zerri salda harekin gozatutako janaria irentsi beharko zuen. Sopa, berdura eta tortila berak ere, zerri saldaren igurtzia izango zuen. Eta gero egun guztiz, gauaz eta egunaz; urdaia, lukainka, saieskia, zerri hezurak; zerritik leporaño jarri behar. Azkenik gertatu beharrekoa gerta zitzaion On Kosmeri. Hainbat zerrikin urde bihurtu bere urdail-estomaua. Ohean, bere gorputz barnean zituen txerriek ez zioten On Kosmeri pakean uzten. Urdail-minak lo ezina eman zion. Hamaikatxo aldiz, bere begiek lokartu ezinean, soldadu zela ikasitako erdarazko poesi xarmanta bat oroitu ohi zuen: Tanto cerdo no puede ser - sin que ocurra un terror - el capitán de los cerdos - se llamaba Nicanor.

Urdearekin urdaila ondatu alajaina On Kosmeri. Lehenbizikoz joan zen sendagilearengana. Eta honek zerri janaz bizi zela adierazi zioenean, pronostikoa laster eman zion: Gastritis duzu, utzi zerri jatea, haragi eta uxokume eta oillaskoak eta arrai zuria jan behar duzu. Ta kontua berrogeita ha-

mar peseta. Marmarrean urten zen On Kosme; nik baino errazago dirua irabazten dik horrek... Hamar duro, ala zankoa. On Kosmeren haserrea konprenitzekoa zen. Langile baten soldata hileko berrehun eta berrogei ta hamar bat pezeta zen eta On Kosmeren irabaziek gehienez hileko berrehun pezeta ziren.

Zerriari esker, ordea gau festa alaiak igaro ohi zituen gure On Kosmek. «Zerri Matantzak» etxe batzuetan ospakizun haundiz egin ohi zuten. Noizbehinka gonbita ohi zuten On Kosme ere. Gau bateaz, etxe batean, nahiko xebebrekia gertatu zitzaion. Beste afaldar guztiak odolki normalak zerbitzatu ondoren, mondongo izigarri bat atera zioten On Kosmeri. Bai esan ere etxeko-andreak mahian, bere alboan, plantatu zionean: «El estentino cular para el cura del lugar». Afaldarren begiek so zegioten Mondongoari. Labanaz idekitakoan, agertu ziren bere barnean araul-tza bat bere azal ta guzi eta ur harribiribil-biribila; hango algara, burre-irri eta zarata... Bai, jende arrunta harek lagun eta adiskidetzat zuten On Kosme.

Afaria aurrera zihoan eta gero eta zerri gutiago eta zurruta gehiago mahiean. Atso zaharrek debozioz eltzen zioten ANISARI, Anisak ez barkatzen eta atsoen mingainak gero eta biziago eta lotsagabeago. Gordinkeriei ekin zien eta han ez zen giro. Hain erraza ez bazen ere, On Kosme emakume haien ateraldi izunetakoekin zerbait lotsatzen hasi zen. Etxeko nagusiak, emakutxo haien artean errespeto pis-kat sartu nahi izan zuen: Kontuz zuen mingainekin begira nor daukagun hemen: Erretor Jauna. Baina ez alferrik; Tiaga zeritzaion, atso zahar, ezpain oker batek, begiak nir nir, balantzaka, balantzaka, honela esan zuen: Los Curas en Camisón hombres como los demás son. Harrapa ezak.

On Kosmeren mondongoa bezin zaila ez ote dugu gero, gaurko giro beltzean horrelako irakurgaia irentsi ahal izatea?

AROSTEGI JOK.

euskalduntzen ala adarra jotzen?

Izango da urte bete gutxiezez, Bilbo aldean nenbela ulertezinezko gauza harrigarri batzuk ikusi nituela. Azkenaldi honetan Gipuzkoako zenbait bidetan baita, eta batez ere Donostiatik Goiherriako bidean, gauza berbera ikusi dut; kamino bazterretako herri izenen seinalizazioak pintura beltzez borratuak daude.

Ni gipuzkoarra naizenez eta Donostia inguruko herriak ezagutzen ditudanez, ez zait zaila egiten nahi dudán lekura joatea, baina Bizkaiko kasuán ordu bat gutxiezez galdua ibili nintzen, bilatu nahi nuen bidea ez baitzen seinalizatua aurkitzen.

Honen aurrean ni susmo txarrak hartzén hasita nago; izan ere seinalizazioak borratuta dauden leku inguruan, «Euskal Herrian euskaraz» eta «Euskaraz» esaten duten pintada asko ikusi baitut. Ni azken lema hauekin guztiz bat nator, eta haien esan nahia nerea egiten dut, baina bestea —neretzat ganberrada hutsa—, ez zait batera egokia iruditzen.

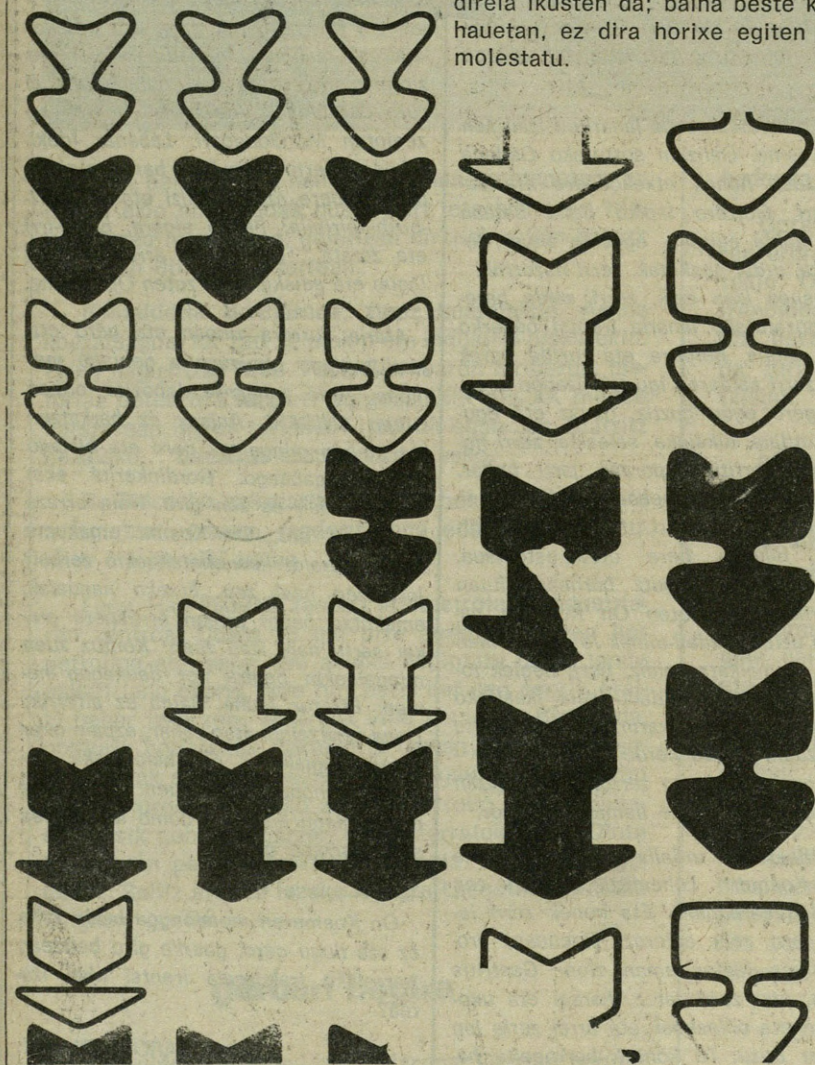
Beste herri askotan berriz, beren izen erdaldunak txuriz pintatu ondoren, gainetik euskarazko izena jarri zaizkie, egia esan kasu askotan gaizki idatziak, baina beno, gutxiezez lan positibo bat egiten ahalegindu direla ikusten da; baina beste kasu hauetan, ez dira horixe egiten ere molestatu.

Euskal Herrian euskalduntzea badakigu lan arras zaila dela eta lan horretan urte asko daramatenek hau bera baieztatzen dute. Bitarteko desberdinak erabiltzen ari dira horretarako, baina egia esan aurrerakada txikia eman dela aitortu behar. Badira aurreraka joan beharrean atzeraka goazela esaten dutenak ere; ni ez noa eztabaida horretan sartzea, baina dudarik gabe erdarazko izenak hizkutatuta eta besterik egiten ez dutenak uste dut ezer gutxi aurreratzén dutela.

Nere herritik pasa ohi diren turistei, sarritan adarra jo izan diegu; nola? Sarritan galdetzen dizue haruntz edo honuntz joateko bidea zein den, kasu honetan aldrebeskoa erakutsi ohi izan diegu, noski hau ile-hartze pixuegia da. Orain, beren mapatxoa sudur aurrean daramatentzat ere, gauza oso zaila jarri zaie, baina zer pentsamentukin egin dira lantxo horik? Noski, azken finean izorratzen garenok, euskaldunok ere bagara, izan ere nik ez baitakit Erleches, Goicolas, Arechalde, Morga, etabar euskaraz nola diren; behar bada ez da aldaketa handirik egongo, behar bada bai, baina hori ez da arazoa. Nire eritziz gauzak gaueetik goizera ezin dira aldatu, eta lan hauen eragileek hauxe izan da egin dutena, gaueko ilunpean pintura pote bat eta brotxa batez izenak aldatzea.

Beste zenbait bidetan, herrien izenak bilengüez idatzita ikusi ditut eta uste dut Garraio eta Komunikabideetako Kontseilaritza izan dela lan hau egin duena, baina honek ez du axolarik; behar bada beste norbaitek egin zezakeen lan hau. Dena dela, noski, nik hau askoz positibogotzat jotzen dut, bestea, dena beltzez esaltzea, izenik gabekoa baita eta lantxo hauk egin dituztenei gauza bat bakararra eskatuko nieke, herrien izenak euskaratzeko edo bestela gutxiezez zeuden bezala uzteko.

ANTTONI GABILONDO

esb-ren maisukeriak

Zalatari eta txibato zela uste zuelako Berezieta talde batek PSOEko eta UGTko militante ezagun hura hil zuenean, ikusi genuen nolako jokabide zikina eraman zuen alderdi politiko mordo batek. Ez zen izan, bestalde, harritzeko gauza, alderdi politikoek beti jokatu izan dutelako horretara (edo antzera, behintzat). Normala da, bada, orduan ere horretara jokatzeko, alderdiak beti direlako alderdi.

Alderdien jokabidea ikusirik, alderdikeria hori gainditzeko ahaleginak egiten ari da Euskal Herrian gizatalde haundi bat. Era bateko eta besteko ezfortzuak egin dituen arren, oraindino ez du aurkitu bide ziurrik. Bide berriaren bilaketa honetan «ezker abertzalea» izenez ezagutzen dena aritu izan da gehien. Esan daiteke, hala ere, oraindino ez duela aurkitu bide berri ziur hori. Edo, aurkitu baldin badu ere, oraindino ez duela lortu jendeak masiboki errekonozitzerik.

Dena den, bide berri horren bilaketan egin diren ezfortzuak errespetagarriak izanez gainera, Euskal Herriaren etorkizunerako funtsezkoak dira nire ustez; eta mundu osoarentzat ere aportazio izugarria.

Germanen hilketaren kasura berretorrit, esan beharra dago ezker abertzalekotzat kontsideraturik dagoen alderdi bat, Herri Batasunako ESB alegia, alderdien maisukerietan eta maltzurkerietan erori dela. Normala, bestalde, alderdia baita eta, beraz, une honetan bera kokatzen den ezker abertzaleko koalizioan nagusitza eta lidertza lortu nahi baititu.

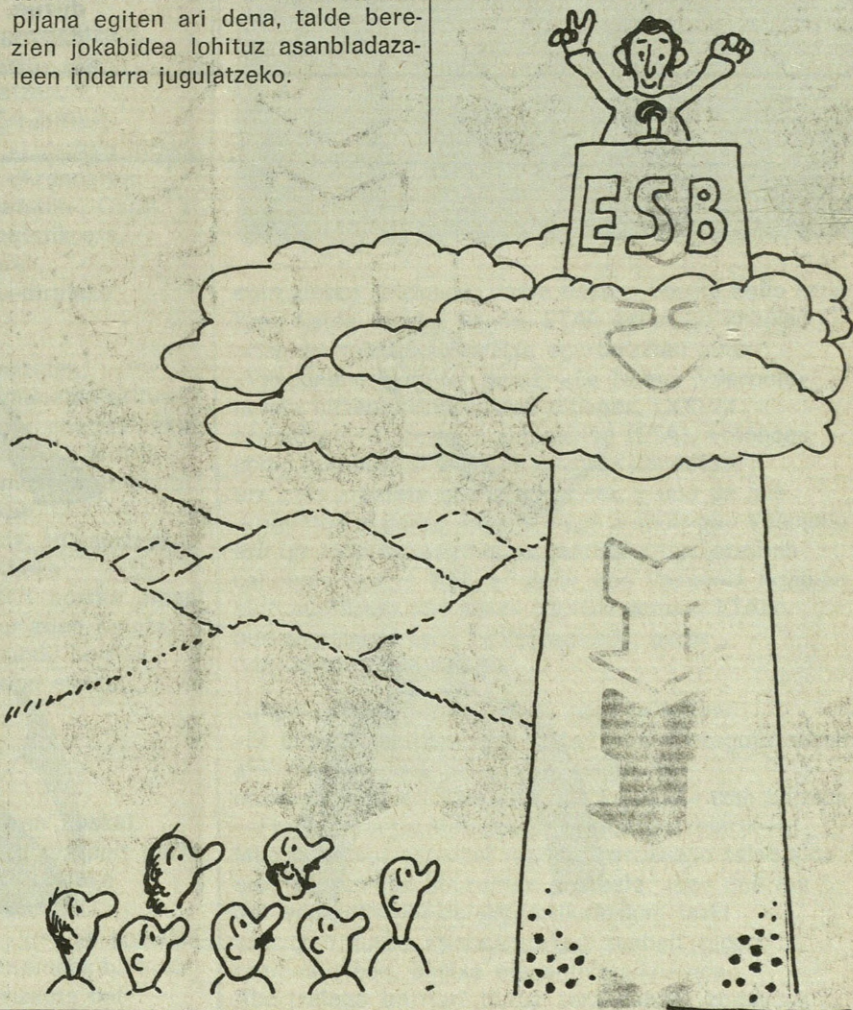
ESB-k, maisu bideetan abiatuz, sermoitxo bat bota zien asanbladazaleei. Gogorarazten zien txibatoak eta Euskal Herriaren kontrako jendaila guztia erraz sar zitezkeela asanbladen bidez asanbladazaleen artean, euskaldun zintzoen burruka jatorra lohitzeko asmo konkretuaz eta dudazko ekintzak eginaraz ziezaizkietela.

Baina oraingoan, gure ESBko maisuak ez dira zuhurki portatu. Mundu guztiak daki alderdietan hainbat arrabista, txibato eta kontrolatugabe sartu dela. Jendaila mota guztiak bada. Gauza berdina jazo da sindikatoetan ere.

Hau honela izanik, eta ESB-k duen jokabide alderditiarra ezagutuz, eta jende mordo batek ESB-z duen eritzia jakinik, erraz pentsa daiteke (gaizki pentsatzen hasi gabe) ESB bera dela konfesionismoa sortu nahi duena, ea Ezker Abertzalean lidertza hartzen duen. Eta, gaizki pentsatuz, behar bada, ESB bera ari dela azpizanean, Euskal Herrian asanbladazaleen indarrik ez dezan har. Konklusioz, atera daiteke ESB bera izan daitekeela talde berezien baitan azpijara egiten ari dena, talde berezien jokabidea lohitzuz asanbladazaleen indarra jugulatzeke.

Germanen heriotza dela eta ESB-k asanblada zaletasunari buruz esan zituenak irakurri ondoren, pasa zitzaizkidan burutik gogoetok. Gainera pentsatu nuen beren artean infiltraturik ez egoteko talde bereziek egiten zituzten ezfortzuak baino asko kazkarragoak zirela ESB-k zintzotasunaren alde egiten zituenak. Arrazoi argia da: Talde berezietan infiltratuak egoteak, beste gauza askoz gainera, bertako pertsonen bizitza jartzen du arriskuan, ESB-k, ostera, maltzurkeriaz eta zintzotasun faltaz jokatzuz Ezker Abertzalean zuzenean eta Euskal Herriko politikagintzan zeharretara, pisu espezifiko gehiago har dezake. Kontuz, beraz.

JULEN KALZADA

laister arte

Lagun estimatuok!

Soldaduskan nagoela eta, zuen Z. Argiatik borrotu beherra dut.

Valladolidera bidaltzen zinidaten orain arte. Hemendik aurrera beraz, soldaduska bukatu arte, ez gehiago bidali.

Lasai egon zaitezte, handik etorri eta berehala, ieeup, berriz ere

alta eskatuko dizuet.

Ahal baduzue, nere zorion pertsonalak eman K. Argiñanori, ni neu sukaldezale naizenez gero, gustora baino gustorago irakurtzen ditut bere konsejutoak.

Betirarte beraz:

HASIER ETXEBERRIA

edukazio pixka bast, mesedez

Herri honetan askotan gertatzen diren gauzak, askok ez omen dituzte ulertzen eta ez da harritzekoa, izan ere gure artean dauden asko eta askok, edukazioa zer den oraindik ez baitute ikasi, eta ez pentsa edonolako pertsonak direnik; ni behintzat konklusio batetara iritxi bai naiz: pobreenak direla zoragarrienak.

Duela aste bat Donostiako merkatuan nengoela espektakulo penagarri bat ikusi nuen. Narruzko abrigo eder batez estalia zegoen emakume enjoiatu eta pintatu batek, harategiko mutilari pakete bat aurpegira bota zion: «Menos mal que no tengo ningún compromiso, si no... ¿tú crees que hay derecho para servir el solomillo sin envolverlo?». Mutila hitzik gabe geratu zen eta harategiko jabearen aurpegia ikustekoa zen.

Horrelako histeriak geroz eta gehiago ikusten dira eta esan dudan bezala, kasu gehienetan jende diruduna da, eta ez al dira horik kultura gehiena dutenak? Horien kultura eta zakurraren zaunka berdina dira, baina hori bai, langileei burua makurrarazteko edozer gauza egiten dute. Baina edukazio pixka bat mesedez! Hori baita gauzarik beharrezkoenetariko bat.

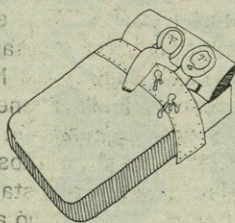
MERTXE SAN JUAN

HOTS!

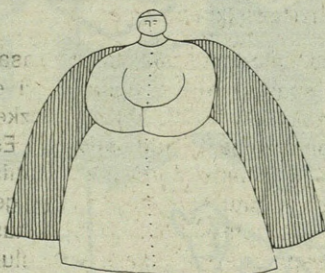
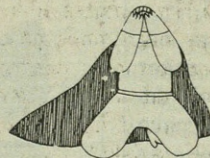
Hernaniar batek Gipuzkoan eta batez ere Donostia inguruko herrietan baserri bat erosi nahi luke, baina etxea lantzeko lur eta guzti.

Irakurleon artean berririk baduzue, mesedez Zeruko Argiako 427786 telefonora dei.

m.artola

Teodosio jaunaren kateak batekin Aita eia ama il bere esparrarekin. Teodosio zura onik zan karritu bere burua ezin inun deskantsatu.

Erronara judia bertatik pentatu Aita Santuarekin yagaz konfesoitu: pekatuaren zorra nai zuen ordaindu. Erronan penitentei emanik onela.

"vasconia"ren zuribeltzak

«Vasconia» liburuaren publikatzeak poztu gaituela esatean, ez ginateke egiatik oso urrun ibiliko. Izan ere, liburu laidoztaturik egon bada horixe ukan dugu. «Nire gustoko ez den idazlea» zioen idazle frantziskotar ezagun batek duela hamarren bat urte, obra horren egileaz. Beste fedetiar ainitzen erizpidea ere, nonbait.

EUSKALTZAIN BATEN BIDAIAK

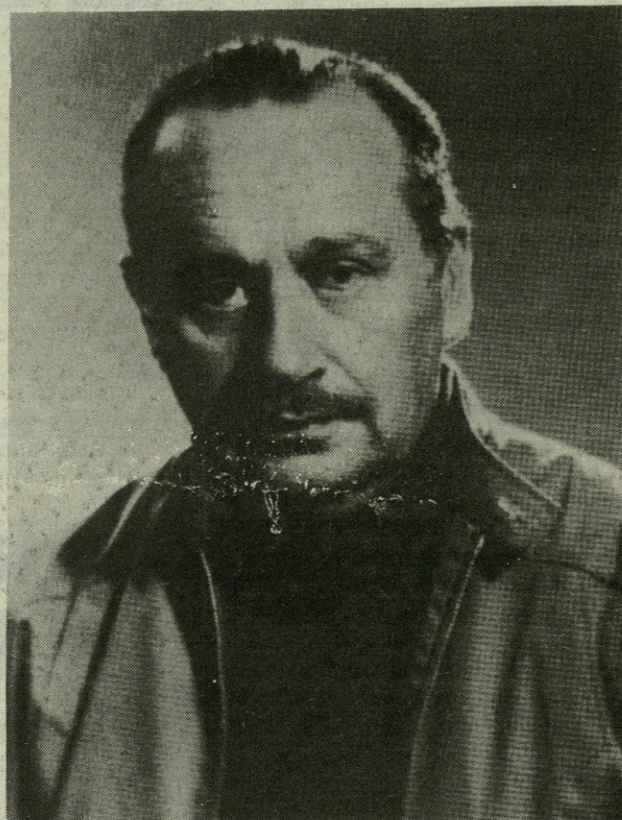
1952.eko maiatzean, euskaltzain gazte batek, hogeita hamaika urte, hitz egiten zuen Diputazioko areto batetan, Villasante Kortabitarte gernikar frantziskotarra, Euskaltzaindian sartua zelakotz. Hartan aipatzen zuen hizkariak, Elizaren jokaera indigneia euskarari buruz gure herrian. Mintzaldi horren kariaz, Carlos Federico Krutwig, hauxe baitzen hizlaria —Getxon jaioa 1921-II-15.ean— partitzen zen Euskal Herritik.

Krutwing jauna, hogeita sei urtekin euskaltzain, aritu zen urte haietan «Gernika», «Egan» eta «Euzko-Gogoan» idazlantxoak publikatzen. Hitz-neurtuz hala nola «Nibbana», «Errusitik», «Harrizko Rhapsodia», «Simphonia», «Udazken lorak» eta beste. Hitz lauz ere idatzi zuen «Ardnoaren maiestatea», «Phisyka berriaren bidetatik». Garai hartan, «Iaphurtar klassiko»aren bideetatik ere, Luis Villasante aritzen zen, kasu batez, «Andre Dena Mariaren Assumpzioa»-direlako idazlanetan.

Hego-Amerikan, Europako herri zenbaitetan, Ifar- Euskal Herrian bizi izana, harremanetan aritua Miranderekin, eta bere bidez, breiztar abertzaleekin ibilia ere, nazionalismo berri baten jiteaz ardura zen Krutwing. Hortakoz bada, aranismoaren ilundura eta lainopetatik jalgi erazteko euskal nazionalismoa, idatzi zuen «Vasconia». Hitzaurreak zioenez, Buenos Aires-en egina, 1962.eko agorrilaren 15.ean, nazionalismo berri horrek eman behar zion nazional hizkuntzari behar zuen munta, halaber indar progresista izan eta mundu berriak behartzen duen etnia-ekonomi oinarrian euskal problema paratu.

LIBURU BATEN ZORIGAITZAK

«Vasconia» publikatu zuenerako, bazen Euskal Herrian, mogimentu nazionalista bat, nolazpait gerra aurrekoaz diferente, ez sobera orde. Orduko «ETA»n «Euzkadi continental» eta «Euzkadi peninsular» hitzak erabiltzen ziren, «justizia soziala» eskatzen zuten eta Erresistentziaren semeak bailiren agertzen ziren. ZUTIK batetan elkarriketa bat

egin zioten Krutwig-i, beste batzuri bezala Pello Irujo kasu batez. Hortaz kanpo, ETak egindako kritikan erizpide negatibo xamarra agertarazten zuten «Vasconia»-zelakoari buruz. «La Nueva Vasconia» hunen hitzaurrean, egileak dioenez, LXXVIII orrialdean, «... esta organización (ETA), entonces como aún hoy en algunos cuantos aspectos, era más aranista que sarrailhista, y uno de sus dirigentes el señor Alvarez llegó a decir que Vasconia era un libro de errores garrafales y que era una calumnia contra ETA, el decir que Vasconia hubiese sido publicado por ellos». Horixe genuen ETako buruzagitzaren (eta Txillardegirena, beraz une hartan) ikusmoldea.

Egileak dioen bezala, beste pasarte batean, «El Español»-zelako egunkariari esker ezagutu zuten ainitzek ETA, eta batez ere, ezkerreko nazionalismoaren ideologia. «El Español» izan baitzen —Fraga Iribarne Informazio Ministroa zelarik— lehena estatu espainol mailan, geroxeago telebisioa ere, «Vasconia» liburuaren erakusle. «Los delirios del separatismo»-delako artikuluxkan lazki astintzen zuten «Vasconia»ren zenbait oinarri: nazionalismoa, bortxa eta antikatolizismoa. Abertzalego berriari buruz zera esaten zuen:

«A dónde ha ido a parar el famoso nacionalismo de los nacionalistas con la necesidad imperiosa de sus ocho apellidos vascos cuando su jefe de gobierno es Leizaola Sánchez, el dirigente más calificado de la ETA es Álvarez Emparanza y el autor de su nueva Biblia es Krutwig?».

Abertzale giroan ere erantzunak ez ziren faltan izan. Hala zion, «Alderdi»k 1964.eko epailan: («terrorismoaz» aipu eginez gero): «Estos actos han tenido su apología y excitación en el capítulo dedicado a la guerra revolucionaria del libro «Vasconia» escrito por un "plastikolari" literario... cuyos adjetivos y falsedades recuerdan el lenguaje y el estilo de la propaganda de los mejores tiempos de Hitler y Stalin, quien tiene la osadía de atacar al Partido Nacionalista Vasco y al Gobierno de Euzakdi, nada menos que en nombre del euskera, en nombre de la nación vasca y en nombre del derecho del pueblo vasco a su libertad». Hortaz kanpo beste bi liburuskek eraso egiten zioten «Vasconia»ri, bata «Tajuz eta Zentzuz» izenekoa eta beste «El Caballo de Troya», Manuel Robles Arangizek egina.

izenak eraman bezala halakotzat, barne-etsaitzat, jo baitzuten zenbaitek Sarrailh-en lana.

HARTAZ GEROZTIK

Hartaz geroztik, arras aldatuak ditugu gauzak. Eskandalari izen zen Euskal Herri Haundiaren mapaz, Bilboko bankuak egindako «Vasconia-Aquitania» liburu sendoan, ekartzen zigen burura, «Vasconia»tik hamabi urtera, Txillardegi «Vasconia» agertu eta handik labur, «Huntaz eta Hartaz» saio-liburuan, «Biarno euskaldunaz» mintzatzen zitzaigun. Gaurregun hizkera bera ere inork ez du esaten «Euzkadi Continental», «Ifarralde» baizik. Zertaz luza? Ukaezinezkoa iduri baitu belaunaldi luze batetan liburu-hunek edukitako eragipena; Herri Gerra eta beste zenbait kontzeptu klaseborroka eta nazional gatazkaren batasuna, Sarrailek hartzak maoismotik hartuak, eta ETAK hala-hola bereganatuak mitu-istoriotan galtzen den, eta omen zen, V Biltzare famatu hartan.

J. L. AIALA

euskal herriaren zilbor eder hori

Euskal Herria narzizista dugu. Oraindik ez diogu sikoanalisi zahatzik burutu baina teknologiaren azken aurrerakada nabariak hori eta askoz gehiago ere adierazi digute. Nor ez da ohartu, mundu guztian zehar ez dela gure herri hau baino ederragorik? Non jan ote daiteke euskal sukaldeetan —eta jangelatan— baino hobeto? Non aurkitu hemen baino jende hoberik? Jatorragorik? Ederragorik? Politagorik? eta abar luze bat...

Dudarik gabe hoberentasunak biltzen hasiz gero, laster aurkituko genuke inon ere ez dela hemen baino jende itsusiagorik, ez eta extuagorik, ez eta itxiagorik, ez eta motzagorik... Baina noski, hau are eta hobeto gure herri zoragarriarentzat, bere kalitate positiboak orduan eta aipagarriagoak baitira.

Lehenbiziko lorea Picaud jaunak bota zigan, agian inbidiosu hutsa besterik ez baitzen. Beranduago Humboldt jaunak masailak gorritu zizkigun alabantzaren alabantzaz. Geroztik gorazarreak besterik ez di-

tugu gure belarrietara hurbildu. Gure «ego»ak dauzkagun 20.000 kilometro kuadratuaren barruan ez zuen lekurik, horrenbeste puztu zenetik.

Urteak joan eta urteak etorri, zilborrari, nor berak bere zilborrari begiratzeko ohitura erabat finkatu zaigu eta gaur nork onartuko ote luke Euskal Herriari gauza asko falta zaiola, gaurko egiazko nortasun —kalitatezko nortasun jabe— izatera iristeko?

Honegatik ez dugu inolaz ere daukagun oro arbuatu nahi. Are gehiago esango genuke daukagun guztia aprezagarri gerta dakiukela inguru zabal baten barruan finkatzen dugun neurrian. Baina inguru hori eta inguru horretan egiten, esaten eta pentsatzen dena ezezagun bazaigu, gure ahulezia, pobrezia eta burura dakizkigukeen...zia guztiak ere gaineratuko genizkioke, inolako eskusarik gabe, eta gure gainetik dagoenak libratu gaitzala epailari izan beharretik.

ESTEPAN ALDAMIZ-ETXEBARRIA

ZUZENKETA BAT ZOR DUGU

Duela bi asteko ZERUKO ARGIAN, hau da, 852. zenbakian, 34. orrialdean datorren artikuloa irakurri duzuenok ohartuko zineten, ez tituloa ez datorrela testoarekin bat; hain zuzen ere, «negriren ofentsan» jarri bait genuen, «negriren defentsan» esan ordez. Bestalde, firmarik gabe zihoan lan hori, Xabier Iturria delarik bere egilea. Barkamena eskatzen dizuegu bi huts hauen-gatik irakurleoi eta idazleari.

umeak zinegile

Azaroaren 19 eta 24 bitartean Donostian suertatu zen Amateur zinemaldia. Urte honetakoak umeek egindako zinea ekarri digu eta gainera lehiaketara aurkeztutako 28 filmetatik 17 hemengo zinegileenak ziren.

Aurtengo zinemaldiaren beste berezitasun bat zera izan da: bere iraupen edo adinagatik sekzio ofizialean sartzen ez ziren filmen alor berezi bat. Alor berri honetako filmarik hoberenarentzat sari berezi bat antolatu da, hemen bertako kritikak ematen duena eta urte honetako Donostiako Angel Lermas-en «The Mirror» filmak eraman du. Alor honetan bertan Hernaniko Mikel Insaustiren

«Happi end denontzat»ek ere izan zuen aipamen berezi bat. Filma honen kreatibitatea eta bihar zerbait izan daitekeena saritu dira.

Sari nagusia, «Donostia Hiria Saria», Errenteriako Miguel Angel Quintana eta Angel Bernal-ek eraman dute. Hauen filmak, «La bella matadora» filmak, sari nagusiz aparte fotografi hoberena duenarentzat eta zinegile hoberenarentzat zeuden sari bereziak ere eraman zituen. Saritze hau epai mahaikoetz aparte jendeak ere era berean epaitu zuen.

Beste sari batzu berriz, era honetan banatu ziren: Austriako Kurt Keil-en «El rey de los filipinos»-ek

zilarrezko saria, Azpeitiko Zine Klub-aren «Gizon, makina, lana» filmak brontzezkoa; ondoren Errenteriako M.ª Jesus Fonbellida-ren «Uztarria», Azpeitiko Zine Klub-aren «Kutsa dura», Erandioko Julio Suarez-en «La puerta» eta Alemaniako Horst Joel-en «Pedalenzauber» etabar.

Aurkezturiko filman kalitatea nahiko ona izan dela esan dute baina urtetik urtera motelitzen ari dela esaten dutenak ere badira.

kreatibitatea sendotu

Umeek egindako filmen saila oso

Ume zinegileen prentsaurrekoaren une bat. Mikrofonoan daudenak Olabide ikastolako M. A. Larrañaga irakaslea eta J. M. Clavel antolatzaileetarikoa bat ditugu.

interesgarria izan genuen. Zazpi filma aurkeztu ziren. Kasu batzutan ume batek bakarrik edo gutxi egindako filmak ziren, hala nola, «Espiritu espiro» Oscar Clavel-ena, edo eta «La casa embrujada» Eduardo eta Enrike Agirrek eta Eduardo Angulok egina; bestetik ikastola lanetan edo talde egindakoak izan ziren, «Idoi ipuia», «Sorginkeriak» eta «Jaialdia» Gasteizko ikastolako egindakoak bezalakoak edo eta Zarautzko ikastolako neska batzuek egindako «Txoria» dibujo animatuen filma bezala. Azken filma hau oso gustagarri izan zen eta ondoren emandako prentsaurrekoan adierazi zuten bezala lau hilabetetako lanaren bilduma omen da.

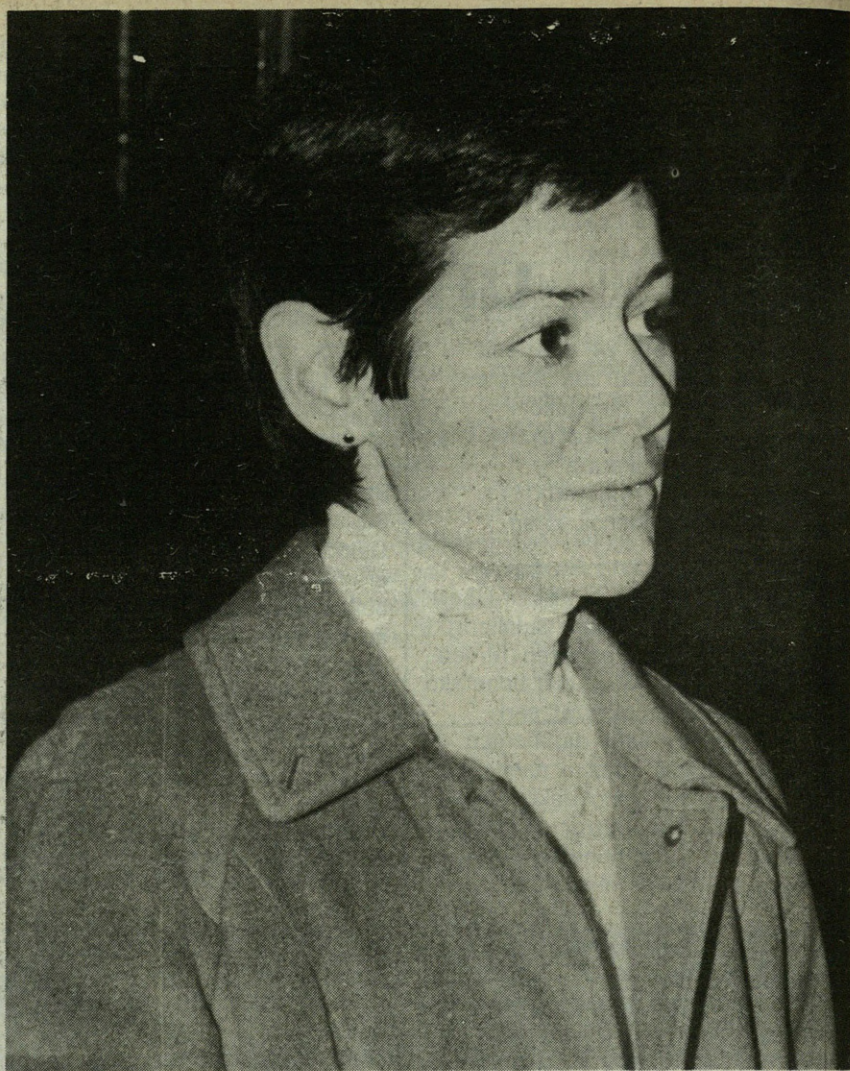
Zinemaldi honen antolatzaileak zer helburuk mugitu dituen horrelako zerbaitetara zuzentzeko galdetu zitzaizenean erantzuna hau izan zen: kreatibitatea sendotu, eta umeen imaginazio izugarriari irtenbide batzu eskaini.

Maila honetan umeentzako zinemaldi asko zaharroon ikusmiratik planteiaturik daude eta ez diegu behar duten askatasunez lantzen. Are gehiago haien imaginazioa lantzeko posibilitate eskasak eskaintzen zaizkie. Umeek har ditzetela kamara eta tresnak eta ikusten duten mundua erakus diezaigutela.

umeen zinemaldiak laguntza beharrean

Zinemaldi ondorengo prentsaurrekoan Zarautzko ikastolako plastikako andereñoa eta Olabide ikastolako Angel Larrañaga egon ziren. Hauen eritziz era honetako ekintzentzat ez dago laguntzarik. Jose Mari Clavel-ek zioenez, ari omen dira diru laguntza horren atzetik eta hurrengo egun batetan informazio gehiago emango omen dute.

Baita, bi irakasle hauk esan zuten «gurasoekin nahiko arazo omen dituzte zine bezalako ekintzak aurrera eramateko; oraindik guraso askok ez omen du ikusten honelako gauza bat "akademiko" gauza denik. Ume askok zinea egin zezan arazo asko izan du gurasoen aldetik. Askorentzat denbora galtze bat bezala hartua

M. Jesus Fonbellida zinegileetarikoa bat. Honen zinea etnologian oinarriturikoa dugu. Aurten "Uztarrria" filma aurkeztu zuen.

baitago era honetako ekintza».

«Irakasleen aldetik ere ez pentsa gurasoak baino gehiago mentalizaturik daudenik, askok nahiko zailtasun jarri digu gure asmo hauk aurrera eramateko».

Zarautzko ikastolako andereño horrek zioenez, «nahiz eta jende askok besterik uste, ikastoletan ez omen dago umeen kreatibitatea sendotzeko giro egokirik. Era berean zeregin honetan audiobisuak ukan zezaketen garrantzirik ez omen dute ikusten».

filma laburren gordailua donostian

Zinemaldi honetako beste gai bat filma laburren gordailu baten sortzea izan da. Dударik gabe zinemaldi honetan aurkeztutakoak

bezalako filma asko ez badira biltzen eta hedatzen, material on asko inork ikusi gabe geratuko litzateke.

Proiekto hau martxan omen dago. J. M. Clavel-ek zioenez, izpi batzu besterik ez omen zaizkie falta. Hedatzaile hau probisionalki Gipuzkoako enparantzako 16an (TI. 428480), Donostian aurkitzen da. Oraingo 30 bat filma besterik ez omen du bainan 300 izatea iristeko asmoak dituzte.

Hedatzaile hauek beharra ukaezinezkoa dugu, esan zuten antolatzaileek, bestenaz, inork ez baitaki non aurki ditzakeen filma horik. Era honetan norbaitek filma bat nahi balu badakike non aurki dezakeen.

JORJA CIRERA

lekeition antzerkigintza

Azaroaren lehen egunetan, 2, 3, 4gn egunetan, Lekeitioko Txiruliruli antzerki taldeak antolaturik eta Dinamarcako ODIN Theater-en eraginaz suertatu ziren «Escandinavia-Euskadi antzerki topaketak».

Topaketa hauetako lan taldeetan parte har zezaten Euskadiko antzerki talde guztiri dei egin zitzaion. Talde bakoitzetik pare bat pertsona joan zedin nahi zen. Kapotiarrek Odin theater, Noruegako Salt Compagniet, Sueciako Scharazad eta Italiako Teatro Nucleo izan ziren. Talde guzti hauk «Hirugarren antzerkigintza» sailekoak dira; hobeto esan dezagun, hemen antzerki independentea deritzaikegu. Talde hauk edozein ofizialkerietatik at daude, edozein subentzioetatik at, estetika berri baten bila dabiliz. Jende honen helburua emozio berri batzuren azaltzea litzateke; hasieran jende gutxi jarraitzen die bainan piskana piskana jendeengan eragina duten bezala planteiamendu berriak dituzten taldeak azaltzen dira. Eta oraingo honetan «Hirugarren antzerkigintza»-koak dira.

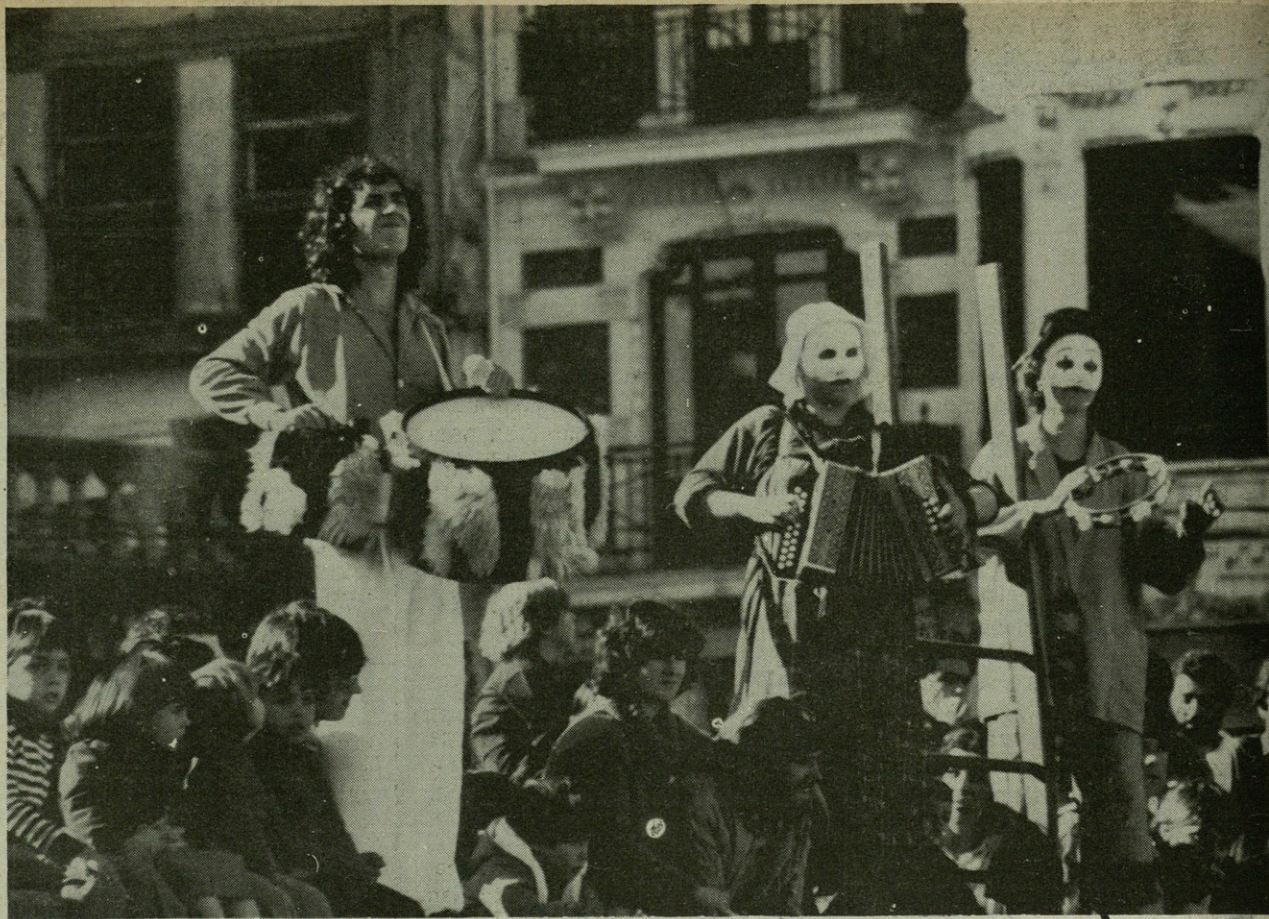
Europa iparraldeko eta Italiar talde hauek beren ikuskizuna eskaini ziguten eta denetan ikus dezakeguna antzeslarien sasoi bikaina da. Talde hauen antzerki saioak gorputzaren espresio izatetik aparte psikiko espresio ere badira; musika, erritmoa, makulu gainean ibiltzea, panpin haundiak bitarteko asko erabiltzen dute. Dudarik gabe, kalean

antzesteko prestaturiko taldeak ditugu etorri diren hauk, jendearengana zuzenki iristen direnak, jendea dagoen tokira hurbiltzen direnak, kaleari guk ezagutzen ez diogun alaitasuna ematen dioten taldeak ditugu hauk.

Odin Theater taldeak, oso sofistikatuak dira, gainera, Katakali eta Bali dantzak erakutsi zizkigun. Jantzi oso exotikoz eta moztarrotzantzi ugariz orniturik azaldu zitzaizkigun. Dantza hauk egiteko mugimendurik oinarritzkoenak erakutsi zizkiguten, eguneroko lan era eta azkenik dantza guztien erakusketa oso bat egin zuten. Guretzat, euskal kulturaren bilakaera bat lortu nahi dugunontzat, nahiz eta garrantzizkoak direla aitortu beharrean izan, piska bat urruti ikusten ditugu. Hemengo errealiterako ezer asko eman dezaketen duda-muda dugu. Dena dela, Odin theater Dinamarcan zer esan haundikoa dugu. Bere eskola propioa ukatera iritsi da. Lekeition erakutsi zigutena, gaur lantzen ari den ikuskizuna nonbait, eta guk nahi genuena besterik zen: ikuskizun horretara iristeko erabili dituzten bideak eta bide hauk erakutsi ordez Dinamarcan utzita etorri zitzaigun.

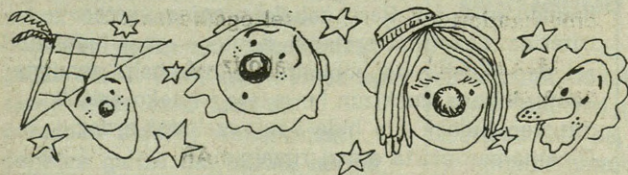

Salt Compagniet Noruegar taldeak bi ikuskizun azaldu zituen. «El almuerzo del Mayor» kalean egina bata eta «El monstruo Danza» barrurako bestea. Azken hau umeentzat egina eta oso zoragarria da. Ondoren beste leku batzutan ere ikus zenezakeen: Donostian, Orion, Zarautzen, Bilbon. Lan fisikoa eta teknika ongi batzen dituzte; lan idatzi batetan oinarriturik eta dantza, musika, pertsonaien sortze batetan eta lan asko inprobisatuz antzesten dute. «El monstruo Danza» antzerkian imaginazio izugarria agertzen zaigu. Inoiz ez dugu horrelakorik ezagutu. Topaketetako txalotuenak izan ziren.

Scharazad sueziar taldea Estocolmkoa da. Zuzendari batek eta hiru neska aktorek osatzen dute taldea. Ezer gutxi esan dezakegu talde hontaz, kalean egindako zerbaitxo besterik ez baikenien ikusi.

Teatro Núcleo italiar talde hau argentinar biren eskutatik doa. Honen lanak oso interesgarriak iruditu zitzaizkigun. «Los Funestos» obra da azpimarragarriena. Obra hau erdi haroan dago kokatua, gizon feudalak eta nekazariak; aktoreek asko inprobisatzen dute. Makulu gainean dabiltzela jauntxo biren burruka bat oso ongi lortu dute, baita ere hiru neska aktoreen lana ikusgarria izan da. Hiru neska hauetatik bat, Cora Herriendorf, zuzendari izatez aparte artistarik hoberenetarikoa dugu.

Ordu betez bakarkako lan batetan —«Claro de Luna»— aritu zitzaigun eta honen dramatikotasunak, espresio, erritmo eta abotsak txoraturik utzi gintuzten.

Hauezaz aparte Madrilgo Tartana eta Galiciako Obradoiro taldeek ere parte hartu zuten.

Dena dela topaketa hauetako gauzarik politena kalegira biak izan ziren. Talde guztiak, pertsonai guztiak, pentsa ezinezko gauzak eta irudiak, festa giroa jarri zuten Lekeitioko kaleetan zehar. Itsas hegazti haundiak buru haundi eta erraldoiez lagundurik eta txaranga eta txistularien soinuak apaindurik iritsi zirenean esate baterako konta ezinezko kuadro bat ikusi genuen. Benetan hori da antzerkia kalera eta herrira eramatea.

Eta Euskadiko taldeetaz zer? Debako Goaz taldeak eta Lekeitioko Txiruliruli taldeak egindako lantxo labur batzu kenduz gero beste denak ikusle besterik ez ziren izan. Beren obrak antzesteko beldurra ote edo konfiantza falta bat? Hontaz aparte, han izan ziren ehun bat euskadiko antzerkilari ere kontutan hartzekoa dugu. Gure kulturaren zerbitzutan egongo den zerbait izan nahi badu antzerkiak, antzerkilari hau kontutan hartu beharko ditu.

Beraz, Lekeition antzerki pixka bat ikusi zen, antzerki giroa zegoen eta eguzkiak ere horretara lagundu zuela esan dezakegu. Han izan gineno jaso gintuztenetako etxekoandre batek esaten zuen bezala: «Zuen joatearekin euria dator».

MARIBEL BELASTEGI

haragiak

Askotan zertaz idatzi behar dudan jakitea kosta egiten zait eta nik lehen «Artzaia izango naiz, haunditzen naizenean» askotan esaten nuen, honekin loturik dagoen jaki batetaz arituko natzaizue: arkumeaz.

Arkume haragia zuria edo hobe esanda gorrixka izaten da. Bigantxaren haragiaren tankera-koa eta elikagarri eskasekoa gainera. Udaberrian jan ohi da. Lau, sei hilabetekoak dira hoberenak, zortzi hilabetez goitik ia ahari bihurtzen baitira.

Arkume haragia ezin da kon-tserbatu eta egunekoa jan behar

izaten da. Arkume bat freskoa den ala ez jakiteko begietara begiratu. Dirdiraz behar ditu, bes-tenaz, eta oso sarturik baldin ba-ditu freskoa ez den seinale. Bu-rurik ez badu giltzurrintetara be-giratu eta grasaz beterik eduki beharko ditu. Usaitu ere egin daiteke. Usain pixka bat baldin badu ez hartu, ez du ia balio.

Txerrikia. Txerritik dena apro-betxa daiteke. Ez da ezer bota-tzen. Pertsona askorentzat ez da hain ona izaten, grasa asko baitu eta digeritzen oso zaila izan ohi da.

Lehen txerri garaia udazkena, urria, azaroa izaten zen bainan gaur edozein garaitan aurki dai-teke txerrikia. Lehen grazi gehia-go izan ohi zuen, gaur oso hara-

gi arrunta da eta grazi guztia ia galdu du.

Zerria hiltzeko garairik garran-tzitsuena urtarrila izan ohi da. Haragia gorrixka eta urdaia zuria behar du primerakoa izan dadin. Zerrama gazteen haragiak urdaia biguna eta horixka du. Hau se-gundako haragia izaten da eta zerrama zahar edo txerri gaisoen haragia terzerakoa. Grasa harro-tua eta heze ikusiko bazenu ez hartu zahar den seinale.

Egosteko haragia. Zertan era-bili.

Tortilatan erabiliz oso ona ge-ratzen da. Kroketa egiteko ere balio du, tomate eta piparrekin ere bai, besamel eta gratinatuta ere erabil daiteke. Arrozarekin, piperrak betetzeko eta mila era-tan erabil daiteke eta askotan kámaratan sekatzan zaigu.

K. ARGUÑANO

Garbantzuk bezperatik beratzen jarri behar di-tuzu.

Eltze batetan jarri garbantzuk, tipula, azenario, oilo, porru, baratzuri, zankarro, txorizo, hezurmuinak, gatz, ura eta ordu pare bat edo bi ordu t'erdiz egos-ten eduki. Beste eltze batetara usok, barazki, gatz eta pimentakin egosten ere jarri. Beste leku batetan espinakak egosi.

Egosten denean aurrena zopa zerbitu. Zopa hau garbantzuk egosten erabilitako saldaz eta fideoz egi-na egongo da.

Ondoren garbantzuk salteatuta, espinaka eta he-zurmuinaz estalitako ogi koskorrez lagundurik. Azken honi gatz piska bat bota.

Ondoren piperrak haragi egosi eta oiloz beterik. Hau nola egin? Besamel fin bat prestatu eta haragi, oilo pusketa txiki, txorizo eta arraultza egosi batekin nahastu. Jaki hau denak ongi txikiturik nahastu be-samelarekin. Mezkla honekin bete aurrez egosita dauzkagun piper berdeak. Irinetan pasa piper bete-tako horik eta lurrezko kazuela batetan jartzen joan. Gainera usok egosten edukitako salda bota eta ordu laurden batez oso motel egosten eduki.

Menu honek pertsona bakoitzeko 225 - 250 pezeta balio du.

KARLOS ARGUÑANO

GARBANTZU EGOSIAK ETA PIPER BETAKE

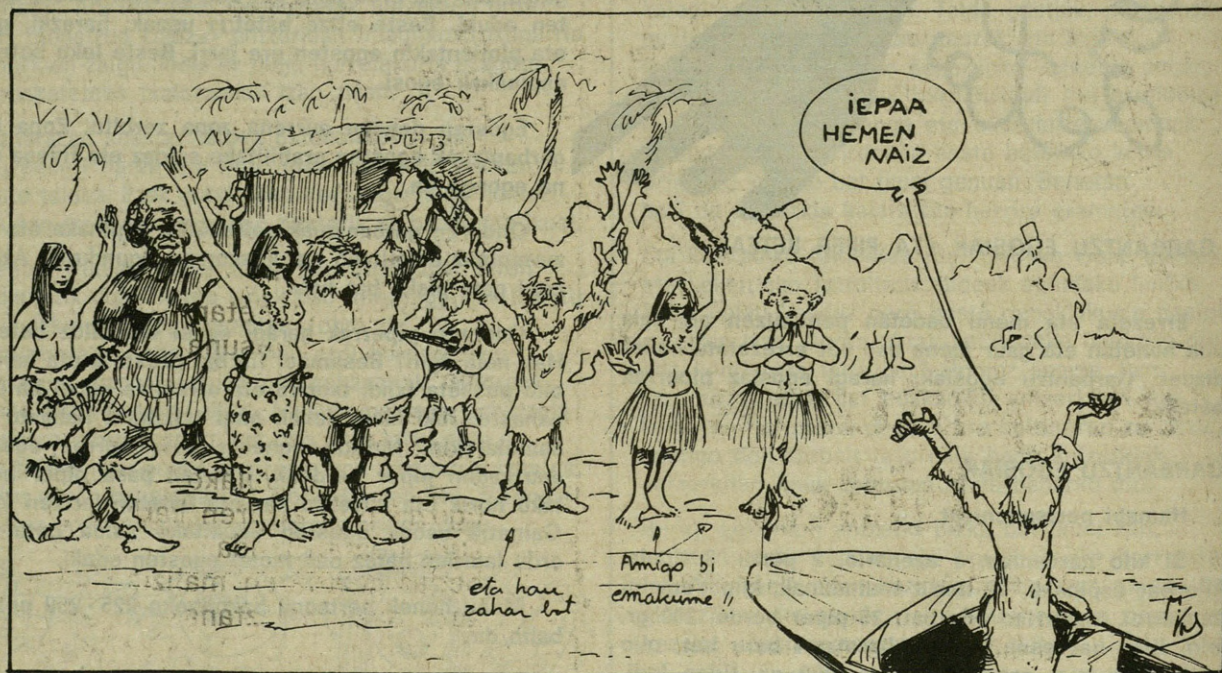
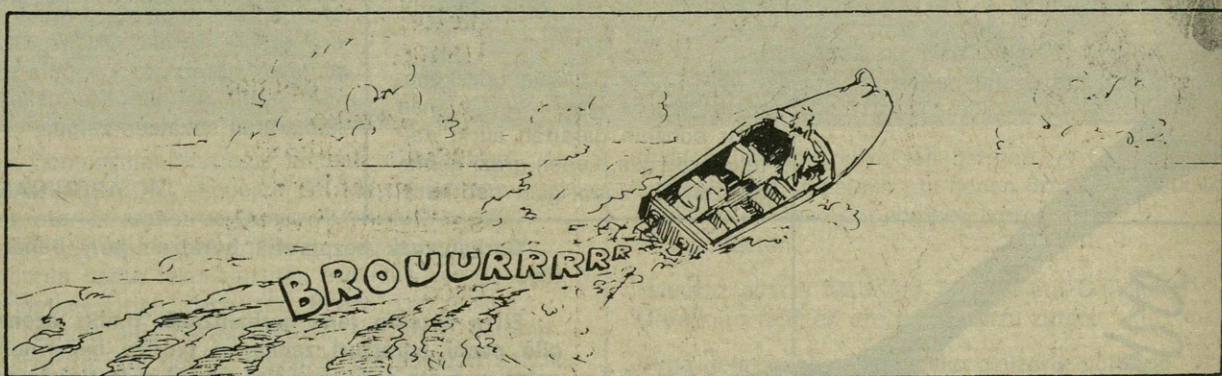
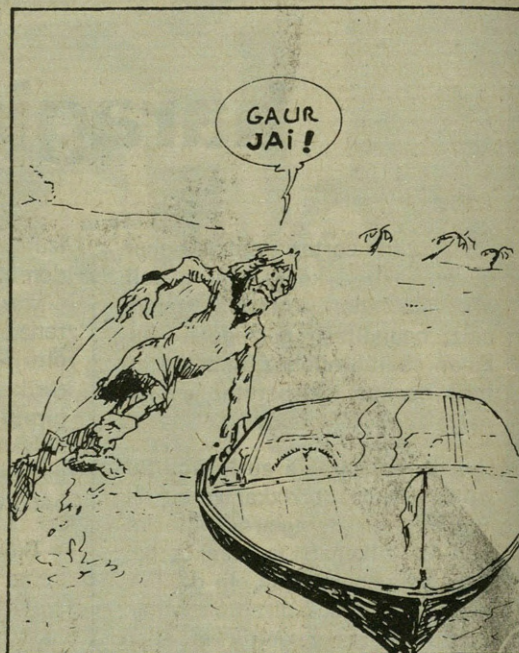
Errezeta eta menu osoetan pentsatzen ari naiz une honetan eta gaur menu oso bat errezetatu behar dizuet: Garbantzuk egosiak; haragi egosiaz piperrak beteta.

GARBANTZU EGOSIAK

Hamabi pertsonentzat.

Bi kilo garbantzuk, 3 azenario, 2 porru, 3 tipula, kilo bat espinaka, 12 hezur muindunak, kilo t'edi idi zankarro, baserriko oilo bat, 25 piper berde, 200 gr. irin, litro bat esne, 2 uso, baratzuri buru bat, olio botila bat, ura, gatz, piment, 200 gr. fideo lodi, eta baserriko txorixo bat behar dituzu.

robintxonen kezak

ZIRRIKUTUTAN

ez gaituzte hilko

Lore zimelduaren tristezia
zure begien itsasoa
zuhaitz eroriaren karrasia
zure aho- ezpainen deia.

Zapuztu zintuzten,
musika iraultzailea
iraultza gizonena
gizona zure jabea
izan
izaten
izango

delako

ohe ertzeko
panpin delikatua
ama emankorra
serbitzari prestua
erraz
erosi
erosten
erosiko

delako

EZ
inoiz
EZ
ezergatik
EZ

Bizia
kantua
udaberriko landetan
egindako maitasuna
maite
maitatzen
maitatuko

dugulako.

Eguzki goiztarraren karizla
zure ilearen landa
bedar gaztearen malizia
zure eskuen laztana.

bego

amona bati, edozein amonari

Bertso hauen nondik norakoa irakurleari ulertezina gerta ez dakion, zilegi bekit borien histori apur bat egitea. Halaz, eta halaz bakarrik konprenituko du, gainera, izenburuaren bikoiztasun bera ere.

Lazkaon bizi den nire lagun batek eskatu zizkidan bertso batzu, hango familia baten erreguz, amonak larogei urte betetzen zituelarik, eskeini nahi zioten omenaldian kantatzeko. Aurreneko lau bertsoak dira harentzat eginak. Baina bertso hauek Lazkaoko amonarentzat ez ezik, Euskal Herriko beste amona askorentzat ere ongi zetoze la ikusirik, zortzi gehiago erantsi nion. Horrela, gai partikular bat izatetik gai jeneral bat izatera pasatzen da eta izen burutzat **AMONA BATI, EDOZEIN AMONARI** hartuko du.

Zorionean argitu zuen
zu sortu zinen eguna,
handik larogei urteurrena
orain ospatzen deguna;
ama zintzo bat familirako
eta bihotz euskalduna;
merezi hainbat nola gorald
oi! gure ama kutuna?

Zure bularpe horretan, gozo,
edanez ginduzun hazi,
eta euskara maitagarria
kantatu ta irakatsi,
eraunsi batek harrapaturik
galdu zuenean kasi;
ez da exenplu txarra, ez, ama,
nahi badugu ikasi.

Kristau pobrea izanagatik
sortzetik edo jaiotzez,
ez dugu nahi umezurtz geld
ama, zure heriotzez,
eta Jaunari deitzen diogu
kantari geure abotsez,
urte askotan gorde zaitzala
opa dizugu bihotzez.

Urteen baitan gorputza txiki
eta luzatuak gonak,
baina oraindik irauten dizu
holako osasun onak,
gutxi dira-ta horren bizkorrak
larogeitako amonak,
segi aurrera ere holaxe
ta bihotzez zorionak.

Ez zara izan, zenbait bezala,
utzia eta lasaka,
ez zara izan maixiatzaile
inori gaizki esaka,
ez zara bizi hestu ta presa
aurrekoari bultzaka,
zeren presaka bizitzen denak
hil beharko du presaka.

Hara nola, zu inguraturik
seme, errain da biloba;
etenik gabe doa osatzen
behin hasi zenuen obra;
amonarentzat dira gaur, hemen,
hainbat hitz gozo ta lora,
nabarmen dago zahartu arren
inork ez zauzkala sobra.

Hile xuriak dantzan dabiltza
amonak buru gainean,
gorputza ere ez dadukazu
zuk mugitu ezinean;
eta oraindik hola bazabiltz
umorerik haundinean,
ez zinen oso amutsaizango
sasoikoa zinenean.

Gutxi direla esango nuke
hain momentu pozgarriak,
pentsamentuak amonarengan
dauzkat, biziki, jarriak;
hara, beroiek orain loratan,
zuk mundura ekarriak,
hau da, zuhaitz bat ihartzerako
fruitutan zuhaitz berriak.

Euskal herrian fruitu asko da,
zoritxarrez harrak jota
(hemen ez dago holakorik da
esan da ez da inporta).
Belar gaiztoa ugari bait da,
nahiz hazi ona bota;
amonak ez du errurik, hortik
ez da belar hau jaio-ta.

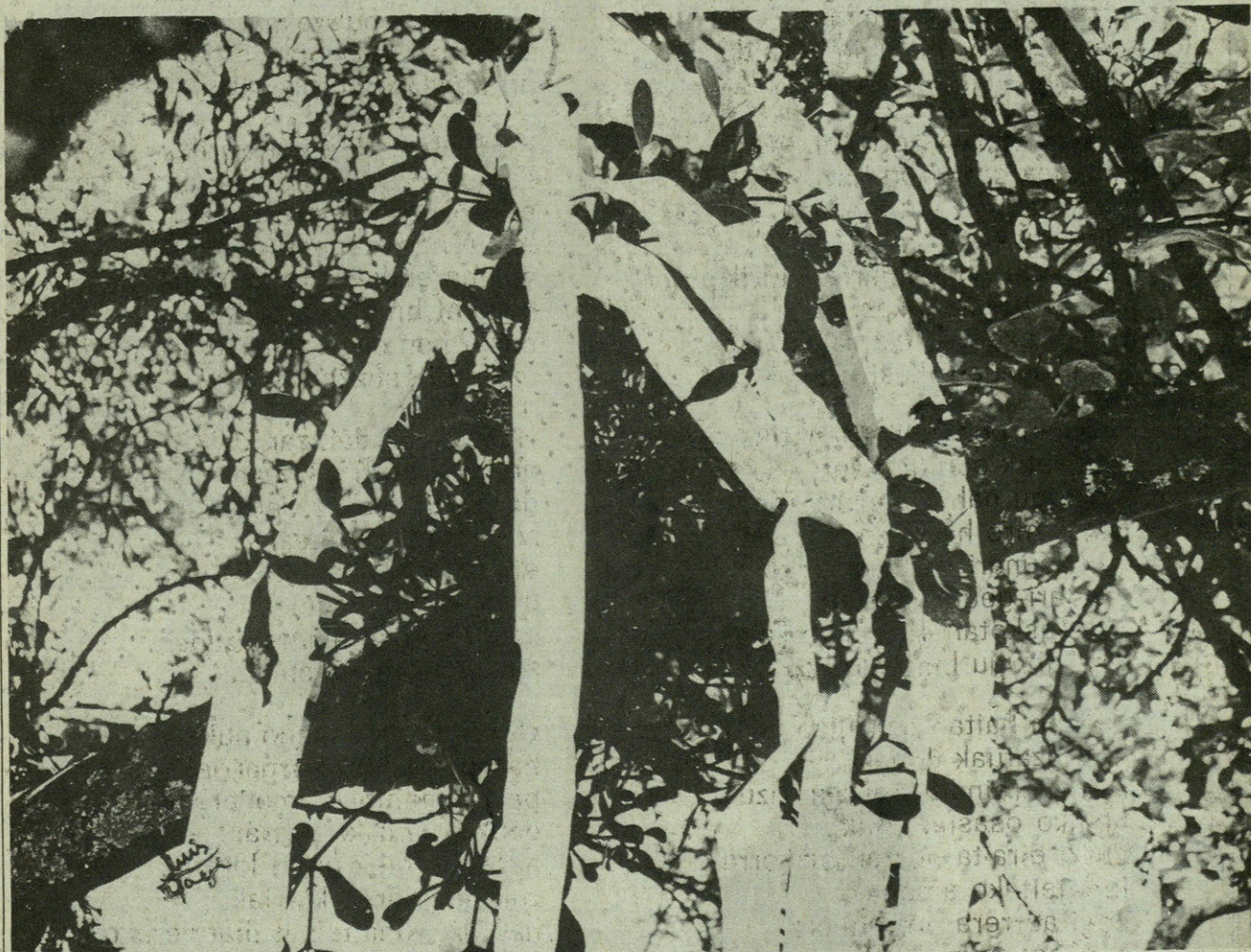
Hara, amona non ipini nik
ispilu eta eredu,
seme ta aita, biak garenok
zer ikasia badegu,
batekin ongi konplitu ezik,
besteai ezin erregu;
gaztetan jator jokatu ezak
hamaika zahar erre du.

Ez da itxura, inolaz ere,
inor ahotan hartzea,
baina komeni gauza guziak
bere parean jartzea;
denontzat dator, dudarik gabe,
derrigorrez, zahartzea,
eta aurreak erakusten du
nola dantzatu atzea.

Beti bezala, azken bertsoa
agur eginaz joateko;
oraindik ere asko dagoke
amonari esateko,
baina uste dut zerbait badela
saio batez emateko,
ta, batez ere, nahikoa da
bertso txarrak izateko.

Zaldibin 1979. Azaroan

RUFINO IRAOLA

baserritarra eta intelektualak

Baserritarren eta jakitunen arteko harremanetan ia beti ater da nagusi, euskal tradizioan, baserritarren jakituria. Karrera gizonei adarra jotzen baserritarrak badakiela adierazten digun hainbat pasadizo dago Euskal Kulturean. Aitzinatekoetara jo gabe, hor daukagu, adibidez, Lumoko Lurgorriko jaietan, duela gutti —gera ostean, behintzat—, jazo zena eta ia euskaldun kulto guztiek ezagutzen dutena euskal aldizkarietan agertu delako.

Lumoko Lurgorriko jaietan ohitura zen astokarrerak egotea. Urte hartako San Lorentzo egunean Seberino Zuhaizpen suertatu zen karrerako gernikar batzuketan kafe hartzen egotea. Tabernan zegoela Mestikatik behera agertu ziren astoak arineketan. Midiku batek karrerako astoak ikusi zituenean, Seberinori dei eginenez, esan zion: «Seberino, hator atera, hor datozen hire lagunak agurtzera».

Seberino atera urreratu zen eta astoak ikusi zituenean patxada osoaz esan zuen: «Hoik ez dituk nire lagunak; hoik karrerakoak dituk». Eta kopa tragoa egitera joan zen barrura.

Ez da denbora asko, Estatutoaren erreferendumaren aurretikoan hain zuzen, euskal intelektualen zerrenda bat agertu zela egunkarietan. Zerrendan baserritar baten izena zetoarren.

Euskal intelektualaok (sekula ezertarako bildu ez direnak, bestalde), elkartu zitzaizkigun, guri euskaldun arruntok, esateko Estatutoaren alde

zeudela.

Zerrenda agertu bezain laster intelektual horien aldeko idazkiak agertu ziren prentsan. Adibidez, Garcia Olanok izenpetua, Deian. Hurrengo egunean, zerrendako baserritar bakarrak esan zigun —prentsan honen ere— berak ez duela ezer izenpetu eta ez duela zerrendarekin zer ikusirik.

Baserritarren ostean, beste batzuk ere esan ziguten beraiek ere ez zutela firmatu. Beste mordo bat isilpean esaten ari omen da beraiekin ere ez dutela kontaktu; baina ez omen dira ausartzen hori publikoki esaten. Intelektualak izanik eta Estatutoaren aldekoak inor beldurtzearen kontrarioak —hori esan ohi da—, beldurraren gatik publikoan ez dutela esan nahi pentsatzea ez da logiko. Intelektualtasunari eta herriari traizioa egin arren, Estatutoaren al-

dekoekin eta kontrakoekin ongi egon nahi dutela pentsatzea ere ez da logiko. Zergatik, bada, isiltzen dira? Misterioa.

Eta intelektualtzat bere burua edukirik, zerrenda horretarako kontzientzia osoaz izena eman duenagatik zer esan? Komentario asko egin daiteke. Arrazistak esango luke RHduna dela. Antiklerikalak, euskaldun fededun dela. Mtxistak, potrorik ez duela. Euskaldun normalak, alderdi gizon dela. Alderdi gizonak, politiko dela. Gizon kultoa lotsatu egingo litzateke jakitunkidearen orde.

Baserritarrak irriparre egingo luke; eta bere baitan pentsatuko luke benetan dela intelektualak. Eta euskaldun arruntak, azkenez, popatik hartzera bidaliko luke, nahiz eta artistarik onentzat kontsideratua egon.

JULEN KALZADA

hiztegia

Aboro: Mas

Agor(tu): Secar(-ado)

Agur(tu): Saludar(-ado)

Ahalke: Vergüenza

Aise: Fácil

Amuts: Desafilado

Bake itun: Tratado de paz

Barazki: Hortaliza

Bare: Calma

Bidenabar: De paso

Dirdiraz: Brillando

Doi: Justo

Garraz(tu): Agriar(-ado)

Gomuta: Recuerdo

Gorazarre: Homenaje

Goroldio: Musgo

Habe: Columna

Harro: Esponjoso

Hartz: Oso

Hastapen: Comienzo

Hats: Aliento

Hatsarre: Comienzo

Heze: Húmedo

Hezurmuin: Tuétano

Higa(tu): Ajarse(-ado)

His(tu): Cumplir(-ido)

Igan: Subir(-ido)

Ilunpe: Obscuridad

Iztzil: Gota de agua que cae

Izukur: Cobarde

Konder: Hondar

Lehiaketa: Concurso

Marmarka: Refunfuñando

Mozorrojantzi: Máscara

Nagi(tu): Hacerse perezoso

Nasai: Abundante

Patar: Cuesta escabrosa

Puz(tu): Inflar(-ado)

Saihets: Costado

Seineko: Vestidura

Solas: Conversación

Tente: De pie

Tindu: Tinte

Txerriki: Carne de cerdo

Urrera(tu): Acercarse(-ado)

Xurga(tu): Chupar(-ado)

Zabor: Suciedad

Zerrama: Cerda

Zilbor: Ombligo

Zintzur: Garganta

Zimeldu: Marchitar(-ado)

CAJA LABORAL. *Euskadiko*
Kutxa

Gure herriaren nahi eta izpirituaren arauera dihardugu

Horrexegatik, hain zuzen, Gipuzkoako 100.000 familiatik gora gutaz fidatzen dira.

Gipuzkoan bizi diren familia guzientzat, soluziobide aproposak sortzen ditugu beren Aurrezki, Kreditu, premiak... etab. konpontzeko.

Gure herriaren nahi eta izpirituarekin zerikusi estua duten hainbat ekintza ere burutzen dugu. Horrela, gure lurralde

honetako kultur, folklore eta kirol adierazpenetan parte hartzen dugu; euskal kulturaren aldeko ekintzak bultzatu eta babesten ditugu (liburu argitalpenak, literatur txapelketak, margolaritza txapelketak, kontzertuak eta koralak, hitzaldiak eta kultur asteak...) eta Euskal

Hiztegi Arauemailearen argitalpena bezelako proiektu garrantzitsuak burutzen ditugu.

**LA CAJA TRABAJA POR GUIPUZCOA
Y PARA LOS GUIPUZCOANOS.**

**CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GUIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA**